

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(ARAP DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI**

İŞGAL SONRASI İRAK ŞİİRİ (2003-2005)

Yüksek Lisans Tezi

Pınar H. Muhammad ALİ

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(ARAP DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

İŞGAL SONRASI İRAK ŞİİRİ (2003-2005)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Rahmi Er

Ankara-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(ARAP DİLİ VE EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

İŞGAL SONRASI İRAK ŞİİRİ (2003-2005)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Rahmi Er

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi .....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IV
ÖNSÖZ	V
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

I. SADDAM DÖNEMİ IRAK ŞİİRİ (1979-2003).....	8
--	---

II. BÖLÜM

II. İŞGAL SONRASI IRAK ŞİİRİ (2003-2005).....	32
II.1. Genel Durum.....	32
II.2. İşgalden Sonra Şiir Konuları.....	41
II.3. İşgalden Sonra Saddam'ın Şairlerinin Ortaya Çıkışları.....	69

III. BÖLÜM

III. SEÇME ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ.....	74
III.1. Ahmed Matar ve Bazı Şiirleri.....	74
III.2. Kahtân el-Hurmuzî ve Bazı Şiirleri.....	83
SONUÇ	88
EKLER	90
KAYNAKÇA	94
TEZ ÖZETİ	97
ABSTRACT	97

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı eser
a.g.der.	: Adı geçen dergi
a.g.g.	: Adı geçen gazete
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.ad.	: Adı geçen adres
a.g.mad.	: Adı geçen madde
a.g.mak.	: Adı geçen makale
a.g.sem.	: Adı geçen sempozyum
bkz.	: Bakınız
b.t.y.	: Basım tarihi yok
b.y.y.	: Basım yeri yok
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
h.	: Hicrî
Hz.	: Hazreti
mad.	: Maddesi
M.E.B.	: Milli Eđitim Bakanlığı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

ÖNSÖZ

Modern Irak şiirinin dikkat çeken en önemli özelliği politik unsurları içinde sürekli barındırmış olmasıdır. Bu fenomen, Emevi dönemine kadar geriye gider. Emevi döneminde Arap edebiyatının üç önemli merkezinden Şam'da övgü şiiri, Hicaz bölgesinde gazel türü gelişirken, Irak muhalif şairlerin yurdu, dolayısıyla siyasi şiirin geliştiği bir merkezdi. Yirminci yüzyıl boyunca da Irak şiiri, bazen genelde modern Arap şiirinin yaşadığı gelişime koşut olarak, bazen de bu gelişime öncülük ederek sürekli bir değişim içinde olmuş, ama bu değişimlerde de politik niteliğini büyük ölçüde korumuştur. Iraklı şair es-Seyyâb'ın *Yağmurun Türküsü* adlı şiirinde vurguladığı Irak'ın âdeta değişmez yazgısı olan felaketlerin en son örneği “işgal”in, hep politik olma özelliğiyle öne çıkan Irak şiiri üzerindeki etkileri, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmamız, üç ana bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde, işgal sonrası Irak şiirinde meydana gelen değişimin belirlenebilmesine yardımcı olacağı düşüncesiyle Saddam dönemi (1979-2003) Irak şiiri genel özellikleriyle ele alınmıştır. II. Bölümde, çalışmanın ana konusunu oluşturan işgal sonrası Irak şiirinin (2003-2005), şekil, konu ve içerik gibi *metne dönük* özellikleri, yer yer metin dışı unsurlarla ilişkilendirilerek incelenmiştir. III. Bölümde, işgal sonrası Irak şiirinde öne çıkan şairlerden Ahmed Matar ile Kahtân el-Hurmuzî üzerinde durulmuş, şiirlerinden seçmeler aktarılmıştır. Bu araştırmadan elde edilen çıkarımlar da Sonuç Bölümünde verilmiştir.

Çalışmamızı yürüttüğümüz süreç içerisinde türlü zorluklarla karşılaştık. Çalışmanın ana eksenini teşkil eden konunun son derece güncel olması dolayısıyla, işgal sonrası Irak şiiri hakkında yayımlanmış değerlendirmelerin azlığı, henüz

normalleşme sürecine girmemiş Irak'ta edebiyat çevreleriyle görüşme güçlüğü ve bu çalışmanın belli bir süre içinde tamamlanması gereği, karşılaşılan güçlüklerin başında sayılabilir.

İşgal sonrası Irak şiiri hakkında yapılan Türkçe ilk çalışma niteliğindeki bu tezin ortaya çıkmasında her türlü yardım ve desteğini her an gördüğüm danışman hocam Sayın Prof. Dr. Rahmi Er'e sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca çalışmam boyunca bana içtenlikle yardımcı olma nezaketini gösteren Sayın Dr. Kemal Tuzcu'yu minnetle anmak isterim. Aynı zamanda Zühtü Gedik'e teşekkürü sunmayı bir borç bilirim. Tezin daktilo aşamasında bana yardımcı olan arkadaşlarım Sayın Pınar Coşkun, Sayın Saliha Aydoğan ve Sayın Osman Düzgün'e de teşekkür ederim.

Pınar H. Muhammad Ali

GİRİŞ

Irak, Osmanlı yönetimindeyken uğradığı İngiliz işgalinden 23 Ağustos 1921’de “Irak Krallığı” adıyla bağımsızlığını kazansa da¹, bu tarihten sonraki seksen yılı aşkın süredir kendi içinde istikrarı bir türlü yakalayamamıştır. 1932’de Irak, bağımsız bir devlet olarak Milletler Cemiyeti’ne kabul edilse de,² 1941’de İngiltere tarafından ikinci defa işgal edilmiş ve bu yüzden II. Dünya Savaşı’na Müttefiklerin yanında katılmak zorunda kalmıştır.

1945 ile 1958 yılları arasında çoğunluğu İngiliz yanlısı yöneticilerden oluşan 24 hükümet kuruldu ve bu dönemde etkisini arttırmaya başlayan Sovyet nüfuzuna dikkati çekmek amacıyla Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere’nin de katıldığı Bağdat Paktı 1955’te imzalandı.³ 14 Temmuz 1958’de Bağdat’ta ordudaki bir grubun ayaklanmasıyla askeri komite iktidarı ele geçirdi.⁴

Irak’ta 14 Temmuz 1958 tarihinde yapılan askeri darbe sonucu ilan edilen cumhuriyet, Irak için yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Yeni hükümet, General Abdülkerim Kasım’ın⁵ başını çektiği Hür Subaylar (*el-Dubbâtu’l-Ahrar*) denilen askerî grubun öncülüğünde, askeri ve sivil üyelerden kuruldu. Bu yıllarda Irak’ta komünistlerin gücü hızla artıyordu. 1959 ve 1960’ta serbest seçimlere gidilmesi ve komünist partinin yasallaştırılması amacıyla büyük kitle gösterileri düzenlendi.⁶ Böylece Ortadoğu’nun başka yerlerinde olduğu gibi Irak’ta da komünist dalga, siyasî

---

¹ Mahmud F. Darwish, Mustafa Jawad and Ahmed Sousa, *Directory of the Republic of Iraq*, Matba’atu Temeddun, Bağdâd 1961, s. 55.

² Necdet Fethi Saffet, *Zikrayâtu Ca’fer el-‘Askerî*, Londra 1988, s. 166-167.

³ İsmet es-Sa’id, *Nûri Sa’id Raculu’d-Devle ve’l-İnsân*, Londra 1992, s. 155-156.

⁴ Aynı eser, s. 263-264.

⁵ *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım), Azerbaycan XX. yy. Yakın Dönem Türk Edebiyatı (1920’den Günümüze Kadar) ve Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı*, b.y.y., b.t.y., s. 155.

⁶ Mecid el-Haddûrî, *el-‘Irâk el-Cumhûrî*, Matba’atu Emîr, İran 1968, s. 145-146, 148.

hayatı etkilemeye başladı. Siyasetçiler; milliyetçiler, Baasçılar ve komünistler şeklinde iki kutba ayrıldı.⁷

8 Şubat 1963'te milliyetçi ve Arap sosyalistlerin desteklediği subaylar, gerçekleştirdikleri bir darbeyle General Kasım'ı devirdiler. Subayların hükümet darbesi sonunda Millet Meclisi'nin başına Albay Abdüsselam Arif geçti ve mareşalliğe yükseltildi.⁸ 1963'ten sonra ise Irak'ta en büyük ve en uzun ömürlü başarıyı gösteren grup Baasçılar oldu. 27 Temmuz 1958'de geçici anayasa yürürlükten kaldırıldı. Baasçılar hükümette kilit noktaları ele geçirdiler, millî sivil koruma ve savunma teşkilatını kurdular.⁹

10 Mayıs 1964'te yeni bir geçici anayasa çıkarıldı ve tek bir parti (Sosyalist Arap Birliği) Temmuz 1964'te, kapatılan bütün siyasî partilerin yerini alarak, İslamî rejimin ana unsurlarına bağlı kalacağını açıkladı ve böylece Irak'ta dine dayalı bir rejime geçildi.¹⁰ Birkaç yatıştırıcı tedbir olarak, 14 Temmuz 1964'te bankalar, sigorta şirketleri, tütün ve çimento sanayii millileştirildi.¹¹ Şubat 1964'te Mısır'a yaklaşılarak iktisadî sözleşme yapıldı. Mayıs 1964'te Başkanlık Meclisi ortak Irak-Mısır askeri kumandanlığının kurulmasını onayladı.

Temmuz 1965'te 6 bakan ve Başbakanın istifasının ardından başarısızlıkla sonuçlanan bir hükümet darbesi denemesinden sonra Arap Sosyalizmi sekteye uğradı. 14 Nisan 1966'da Mareşal Arif bir kaza sonucunda öldü ve yerine kardeşi Abdurrahman Arif geçti.¹²

---

⁷ el-Haddûrî, *aynı eser*, s. 179-180, 262, 268.

⁸ Nûri 'Abdulhamîd el-'Ânî, *Târîhu'l-Vizârât el-'Irâkiyye fi'l-'Ahd el-Cumhûrî*, Dâru'l-Hurriyye, Bağdâd 2002, s. 148-149.

⁹ el-Haddûrî, *a.g.e.*, s. 293-294.

¹⁰ *Aynı eser*, s. 296-297.

¹¹ *Aynı eser*, s. 335-336, 348-350.

¹² *Aynı eser*, s. 376-178.

Arif'in hükümet başkanlığını üstüne aldığı ve ılımlı Baasçıların katıldığı yeni hükümeti 11 Temmuz 1967'ye kadar sürdü. 3 Haziranda, ortak Mısır-Ürdün ittifakına katılan Irak, 5 Haziran 1967'de İsrail'e savaş açtı.¹³

17 Temmuz 1968 günü eski başbakanlardan General Ahmed Hasan el- Bekr önderliğinde bir grup Baasçı subay, bir darbe düzenledi. Bu ihtilale “beyaz ihtilal” (*es- sevretu'l-beydâ'*) ismi verildi; çünkü bu ihtilalde hiç kan dökülmedi. Üç Baasçı general ve dört albaydan kurulu bir ihtilal konseyi iktidara geldi. 17 Temmuz'da general Ahmed Hasan el- Bekr, oybirliği ile devlet başkanlığına getirildi ve 19 Temmuzda yeni hükümet açıklandı.¹⁴

31 Temmuz 1968 günü general Bekr'in başkanlığında yeni hükümet kuruldu ve önemli bakanlıklara Baasçılar getirildi. Ayrıca 1969 yılı başlarında Irak'ta geniş çapta bir “temizleme” harekâtına girişildi. 31 Aralık 1968 tarihinde bir kararname ile hükümet tarafından “İhtilal Mahkemesi” (*mahkemetu's- sevre*) kurulmasına karar verildi. 1969 yılı içinde, Irak'taki rejimin bütün muhalifleri (komünistler, sosyalistler, solcu Baasçılar, milliyetçi Araplar ve sağcı gruplar) tasfiye edildi.¹⁵

Bu arada günbegün Baas Partisi'nin içinde gerçek güç tamamen Saddam Hüseyin'in elinde toplanmaktaydı ve parti devletin bir aracı haline dönüştü. 1979'a gelindiğinde ise; Saddam Hüseyin'in, yönetimi tek başına ele geçirmesi için her şey hazırды ve Temmuz 1979'da cumhurbaşkanı Ahmed Hasan el- Bekr çekilerek yerini Saddam Hüseyin'e bıraktı.¹⁶

1979 İran İslam Devrimi Irak için çok önemli sonuçlar doğurdu. 22 Eylül 1980'de Irak tarafından İran'a savaş ilan edildi. Saddam'ın bu savaş ilanını, İran

---

¹³ el-Haddûrî, *a.g.e.*, s. 387.

¹⁴ Cevâd Hâşim, *Muzekkirâtu Vezîrîn 'Irâkiyyin me'a'l-Bekr ve Saddâm Zikreyât fi's-Siyâseti'l-'Irâkiyye 1967-2000*, Dâru'l-Sâkî, Beyrut 2003, s. 73-75.

¹⁵ Cevâd Hâşim, *aynu eser*, s. 120-121.

¹⁶ Cevâd Hâşim, *aynu eser*, s. 200.

İslam Devrimi'nin bölgede meydana getireceği etkilerden çekinen Batılı devletler ve Suudi Arabistan da destekledi; ancak beklenen olmadı. 1986'ya gelindiğinde savaş bir çıkmaza girmişti. Sonuçta savaştaki denge Irak'ın lehine dönmeye başlayınca İran, 18 Temmuz 1988'de Birleşmiş Milletler'in ateşkes kararını kabul etti. Böylece sekiz yıl süren savaş, sebep olduğu büyük manevî yıkımdan başka Irak ekonomisini de tahrip etti.¹⁷ Güneş gerilim giderek bunalıma dönüştü ve sonuçta Irak ordusu 2 Ağustos 1990 günü Kuveyt'i işgal etti ve 8 Ağustos'ta Irak, Kuveyt'i ilhak ettiğini açıkladı. Böylece Irak bir dış borç yükünün altına girdi. Irak'ın en çok borçlandığı ülkelerin başında Suudi Arabistan ve Kuveyt gelmekteydi.¹⁸

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Irak'ı kınayan bir dizi kararın ardından Amerika Birleşik Devletleri'nin önderliğinde çok uluslu bir askeri güç gönderme kararı aldı. Beş ay boyunca Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri Suudi Arabistan'a büyük bir yığınak yaparken, Irak da İslam dünyasından destek sağlamaya çalıştı. Kasım ayı sonunda Birleşmiş Milletler Saddam'a 15 Ocak 1990'a kadar Kuveyt'ten çekilmesini, aksi takdirde kendisine karşı güç kullanılacağını bildirdi. 17 Ocak günü Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikler, beklenen saldırıyı başlattılar. Beş hafta süren hava bombardımanından sonra 23 Şubat'ta başlayan kara harekâtı, 27 Şubat'ta Irak ordusunun yenilgisiyle sona erdi.¹⁹

Savaşın bitmesinden birkaç gün sonra Irak'ın kuzeyinde ve güneyinde ayaklanmalar başladı. Söz konusu isyanlar büyük bir şiddet kullanılarak bastırıldı.

---

¹⁷ Ahmed Mansûr, *Kıssatu Sukûti Bagdâd*, Daru İbni Hazm, Beyrut 2004, s. 21-23.

¹⁸ *Aynı eser*, s. 36.

¹⁹ Hasan Özmen, *the Turkmen in Iraq and Human Rights*, Kozan Ofset Baskıevi, Ankara 2004, s. 211-212.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aldığı çeşitli kararlarla ülkeye Ağustos 1990'da iktisadi ve askeri ambargo uygulamaya başladı.²⁰

Bundan sonraki yıllar Irak halkının en zor yıllarıydı; pahalılık, işsizlik, umutsuzluk, hırsızlık, rüşvet ve kaçakçılık had safhaya ulaşmış ve insanlar günlük yemek karşılığı, evlerinde bulunan her şeyi çok ucuz bir paraya satmaya başlamışlardı.²¹ Irak'ın petrol ihracatı durdurulmuştu. Bu zor yıllar ve ambargo baskısı, Irak halkının üstünde 2003'e kadar devam etti.²²

Ancak bu yıl da Irak'ta başka bir tablo hâkimdi: Savaş tablosu. İngiltere ve Amerika'nın başını çektiği müttefik kuvvetler (koalisyon güçleri), gerekçesi olmayan bir savaş başlatarak Bağdat'ı 20 Mart 2003 tarihinde sabaha karşı saat 04:32'de hava kuvvetleriyle vurmaya başladı. Tam 21 gün devam eden hava saldırıları ABD askerinin karadan şehre girmesiyle ve Bağdat'taki Firdevs Meydanı'nda bulunan Saddam'ın en büyük heykelinin devrilmesiyle son buldu. Tarih, 9 Nisan 2003'ü göstermekteydi.²³ Bu savaşta da pek çok insan yaşamını yitirmiş ve Irak bir defa daha kültür ve medeniyete ait birikimiyle harap olmuştur.

Bu savaş ABD desteği ile 7000 yıllık geçmişi olan Mezopotamya kültürünü yok etti ve Irak'ın müzeleri, kütüphaneleri ve bütün devlet müesseseleri yakıldı veya talan edildi.²⁴ ABD tarafından Temmuz 2003'te Geçiş Yönetimi Konseyi (*Meclisu'l-Hukmi'l-İntikalî*) kuruldu ve Gazi el-Yaver devlet başkanı ilan edildi. 2004 yılında Saddam ABD tarafından yakalanarak tutuklandı.

---

²⁰ Muhammed el-Bekkâ, *es-Sekâfe'l-Kavmiyye*, Faslu Ummi'l-Me'ârik, el-Faslu's-Sâmin, Matba'atu Dâri'l-Hikme, Bağdâd 1993, s. 281, 281.

²¹ Ahmed Mansûr, *a.g.e.*, s. 44-45.

²² Ahmed Ebû Matar, *Sukûtu Diktâtûr*, Matba'atu Ensar el-İslâmiyye, Beyrut 2003, s. 103-104.

²³ *Aynı eser*, s. 109-111.

²⁴ Cevdet Yücel Söztutan, *Bağdat'ta Gül Kül Oldu*, Mapsan Matbaası, İstanbul 2003, s. 19.

Amerika Birleşik Devletleri 30 Ocak 2005'te demokratik seçimlerin Irak'ta yapılmasını sağlasa da, seçimler sonuçları bakımından Irak'a istikrar ve huzur getirmeye yetmedi. Tersine seçimler, Irak'taki Sünnî gruplarca büyük ölçüde boykot edilmesi yanı sıra demokratik ve temiz olmaklık bakımından da tartışıldı. Seçimler sonunda iş başına gelen hükümet, ülkede istikrarı sağlayamadı. Bir yandan işgalci olarak görülen Amerikan ve İngiliz askerlerine karşı gerilla savaşı yürütülürken, diğer yandan Irak, çok daha tehlikeli ve çok daha kalıcı olacağına benzer bir iç savaşa doğru sürüklendi: Mezhep savaşı. Irak'ın bu durumdan kurtulup istikrarlı bir ülke konumuna nasıl ve ne zaman kavuşabileceği, yanıtı için uzun bir süre beklenilmesi gereken bir soru olarak durmaktadır.

I. BÖLÜM
SADDAM DÖNEMİNDE IRAK ŞİİRİ
(1979-2003)

SADDAM DÖNEMİNDE IRAK ŞİİRİ (1979-2003)

Temmuz 1979'da Cumhurbaşkanı Ahmed Hasan el-Bekr'in görevinden çekilmesi sonucu iş başına gelen Saddam Hüseyin'in otuz dört yıl sürecek olan dönemi, Irak'ta 17 Temmuz 1968 darbesiyle ilk kez yönetime gelen Baas Partisinin son dönemidir.

Baasçıların “birlik, özgürlük, sosyalizm” sloganında ifadesini bulan ve nihai hedefi tek bir Arap milleti oluşturmak olan temel ideolojileri 1940'lar ve 1950'lerde Suriye'de Mişel Aflak ve Selahaddin Bitar tarafından geliştirilmiştir.

Baasçılık Irak'a ilk defa 1951'de Suriye'den geldi, ancak yerleşip kökleşmesi uzun sürdü. Buna rağmen Baas Partisi Irak halkının güvenini kazandı; özellikle gençlerin ve ordu mensubu subayların. Çünkü Baas Partisinin hedefi, tam bağımsız, özgür bir Arap milleti fikrini yaşama geçirmektir.²⁵

Baas Partisinin Irak'ı yönettiği süreçte ülkenin tüm yaşamsal alanlarında bir çok değişiklik oldu ve bütün bu değişiklikler edebiyatta ve özellikle şiirde yansıma buldu. Modern Irak şiiri, doğuşundan itibaren büyük ölçüde politikaya bağlı olmuştur.²⁶ Büyük şair Bedr Şâkir Es-Seyyâb bu bağlantıya: “...*Bizde siyasetle edebiyat öyle iç içedir ki; onları birbirinden ayırmak çok güçtür.*” sözleriyle işaret etmektedir.²⁷

Saddam döneminde Irak şiirine *methiye* türünün damgasını vurmuş olduğu dikkati çeker. Bu dönem şairlerinin çoğu Baas Partisi'nin ideolojisine inanmış

---

²⁵ Marion Farouk Sluglett, Peter Sluglett, İbn Haldûn Mad., *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1999, C. XIX, s. 96.

²⁶ Jacob M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi* (20. yy.), Çev. Bedrettin Aytaç, Özkan Matbaası, Ankara 1994, s. 79.

²⁷ Mahmûd el-'Abtah el-Muhâmî, *Bedr Şâkir es-Seyyâb ve 'l-Hareke's-Şi'riyye'l-Cedîde fi'l-'Irâk*, Matba'atu'l-Ma'ârif, Bagdâd 1965, s. 84.

olduklarından, övgü şiirlerinin çoğunlukla söz konusu parti için söylendiği görülür. Bu dönemde eser ortaya koyan edebiyatçılar, bilhassa şairler, bütün arzularının ancak bu ideoloji sayesinde gerçekleşeceğine kanaat getirmişlerdi. Bunlar bir yandan, bu sıralarda yeni bir kavram olarak ortaya çıkmış olan “Baasçılık Kültürü”nü (*sekâfetu't-teb'îs*) övgüleriyle besliyorlar, diğer yandan edebiyatın işlevini veya görevini Baas Partisi Lideri Saddâm Hüseyin'i överek onun ayakta kalmasına katkıda bulunmakla sınırlandırıyorlardı. Bu övgüler bizzat Saddam Hüseyin'in şahsına yönelik olabildiği gibi, onun döneminde bitmek bilmeyen savaşları, bu savaşlarda ölmeyi, şehit olmayı yüceltmek biçiminde de görülebilmektedir. Irak şiirinin Saddam döneminde böyle bir görüntü çizmesinde, Baasçılık kültürünün, milliyetçi ve solcu gruplar arasında adeta bir uzlaşma kültürü olarak, ortak payda olarak benimsenmiş olmasının büyük bir etkisi vardır. Şairlerin bir çoğunun, “Arapçılık / Milliyetçilik / Devrimcilik” olarak özetlenen Baas ideolojisinin etkisiyle Baas Partisi ve lideri Saddam için methiyeler yazması bunun doğal bir sonucuydu. Başlangıçta Baas Partisi ile komünistler uzlaşmaktaydılar ve bu uzlaşmanın bir sonucu olarak, birçok Iraklı komünist şair de Saddam lehine methiyeler yazmıştır. Örneğin büyük şâir 'Abdulvehhâb el-Beyyâtî'nin, sol görüşlü olduğu bilinmesine rağmen Saddam için bir çok methiye yazmış olması, bugün ancak bu uzlaşma ile açıklanabilmektedir ki, o bir şiirinde Saddam'ı Sümerler döneminin bilinen tanrılarında Gılgamış'a benzetmiştir.

el-Beyyâtî'nin Baas Partisi ve Saddam'la ilgili görüş ve tutumu, zamanla Baas Partisi'nin komünistleri kendi içinden uzaklaştırması ve “temizleme harekâtı”na girişmesiyle değişir. Öyle ki bu şair, bir zamanlar kendinin de aralarında

bulunduğu, Saddam için methiyeler düzen şairleri artık kötölemeye başlar.²⁸ Hattâ el-Beyyâtî, kalemini sadece ona övgü şiirleri yazan şairleri kötölemekte kullanmakla kalmaz, bizzat Saddam'ı hedef alarak birkaç yergi şiirine de imza atar. Bunun sonucunda el-Beyyâtî, Saddam yönetimince ülkeyi terk etmeye mecbur bırakılır, ardından vatandaşlıktan atılır ve bütün eserlerine Irak'ta basım, yayım ve dolaşım yasağı getirilir. Bütün bu olaylara neden olan şiiri, Saddam ve Baas yönetimini sahtekarlık ve tiranlıkla itham ettiği "et-Tinîn-Ejderha" adlı şu şiiridir:

التنين

ديكتاتور تحت قناع العدمية
أوغل في القتل وفي سحق الإنسان
ويخشى مدعيًا
أن يقتل عصفور
صورته مبتسما
في كل مكان
في المقهى،
والمبغى،
والملهى،
والسوق
كان الشيطان هو الأصل
فصار له ظلاً ممسوخ
ألغى التقويم الشمسي
ألغى الدستور
سمى باسم سيادته كل الساحات

²⁸ el-Huceyrî, "Şu'arâ'u Saddâm ve'l-Ba's", *Mulhak Cerîdetu'n-Nehâr*, 27.04.2004, s. 3.

Ejderha

Yokluk peçesi altında bir diktatör
Katletmekte ve insan ezmekte
Aşırı giden bir diktatör
Hâlbuki bir serçeyi bile öldürmekten
Çekindiğini iddia eder.
Gülümseyen resmi
Her yerde;
Kahvehanelerde,
Genelevlerde,
Eğlence yerlerinde,
Çarşılarda.
Asıl olan şeytandı
O da onun çirkin bir gölgesi oldu.
Güneş takvimini feshetti
Anayasayı feshetti
Bütün meydanlara da kendi egemenliğinin adını koydu.²⁹

Irak toplumunun Saddam dönemindeki kültürel kimliğinde militarist niteliğin öne çıkmış olduğunu yadsımak pek mümkün değildir. Yazar Selâm 'Abûd, "Irak'ta Sertlik Kültürü" adlı kitabında bu durumu şöyle anlatıyor:³⁰

"Baasçı şaire göre 'vatan' kelimesi 'savaş'la aynı anlama sahiptir. 'Vatandaş' ise saf, asil bir partizanlığın adıdır. Bu vatandaşa doğumundan itibaren savaş vaat edilmiştir, belki de doğmadan önce... O, bu vatan tarihinin hâfızıdır. Böyle anlatıyor şair Hamîd Sa'îd, "Şehîd 'Abbâs bin Şeleb'in Işıldamaları" adlı şiirinde:

إشراقات الشهيد عباس بن شلب

كل امرأة حملت...

كل امرأة لم تحمل بعد...

ستنجب ذات مساء

ولدا بكرا

يحفظ تاريخ الحرب... واسماء الشهداء.

²⁹ Ebû Matar, *a.g.e.*, s. 256.

³⁰ el-Huceyrî, "İşrâkât Şehîd 'Abbâs b. Şeleb", "Şu'arâ'u-Saddâm ve'l-Ba's", *Mulhak Cerîdetu'n-Nehâr*, 27.04.2004, s.4.

eş- Şehîd ‘Abbâs b. Şeleb’in Işıltıları

Gebe olan her kadın...
Henüz gebe olmayan...
Bir akşam doğuracak
İlk erkek çocuğunu,
Ezberleyecek olan
Harp tarihini...ve şehitlerin adlarını.”³¹

1980’li yıllarda Irak’taki şairlerin methiye söylemelerinin birçok sebebi vardı. Öncelikle ondan beklenen, ideolojisine inandığı Baas ve devrim için methiyeler söylemesiydi o da bu beklentilere yanıt veriyordu. Tıpkı Tarrâd el-Kubeysi’nin yaptığı gibi:

زمان البعث

سيدي،
يا سيد هذا الزمان،
نحن فقراء العالم الثالث
نسألك الخبز، والكتاب، والعافية.
لست مسؤولاً عن النكسة،
ولكنك مطالب بالدواء.
لست مسؤولاً عن فقر الدم الذي ورثناه،
ولكنك مطالب بالخبز.
لست مسؤولاً عن الأمية،
ولكنك مطالب بالكتاب.
سيدي
يا أيها الاسم العظيم بين الأسماء،
أنت مغمور بالنور الثابت الراسخ.
قلبك عميق لا يسر غوره،

³¹ el-Huceyrî, *a.g.mak.*, s.3.

واسمك محمد بين الأسماء .
وفي المواضع التي لم ترفع فيها الأسماء بعد،
- في ارض الأحياء !-
ليرفع اسمك!.

Ba's³² Zamanı

Bayım,
Ey bu zamanın beyefendisi,
Biz üçüncü dünyanın fakirleriyiz
Senden ekmek, kitap ve esenlik isteriz.
Bozukluktan sen sorumlu değilsin,
Fakat senden çare isteniyor.
Miras aldığımız kan yoksulluğundan sen sorumlu değilsin,
Fakat senden ekmek isteniyor.
Cahillikten sen sorumlu değilsin,
Fakat senden kitap isteniyor.
Bayım
Ey isimler arasındaki en yüce isim,
Sen sağlam, sabit bir nura boğulmuşsun.
Senin kalbin derindir kuytularına ulaşılamaz.
Senin adın isimler arasında yücelmiştir.
Henüz isimlerin yükselemediği yerlere yücelmiştir
-Dirilerin toprağında!-
Yücelsin Adın!³³

Baas şairleri (*Şu'arâ'u'l-Ba's*) adı da verilen bu şairlerin önde gelenleri arasında şu isimleri saymak mümkündür:

Muhammed Cemîl Şeleş, Sâmi Mehdî, Gazây Der'a et-Tâ'î, 'Abdurrezzâk 'Abdulvâhid, Munzur el-Cebûrî, Sâcide el-Mûsevî.

21 Eylül 1980 tarihinde Irak'la İran arasında çıkan ve sekiz yıl süren savaş da, methiye türünün egemenliğine yardımcı oldu, *hamaset* ve *fahriye* türüne ivme kazandırması yanı sıra. Savaş sürecinde Irak'ta görülen methiyeler, daha çok Saddam'ı övmek, Irak ordusunu övmek, şehitleri yüceltip şehit annelerini övmek

³² Sözlük anlamı olarak "diriliş" demek olan Ba'as, burada siyasi bir partinin adıdır.

³³ Tarrâd el-Kubeyî, "Zemânu'l-Ba's", *Nugannî li'l-Ba's*, Vizâratu's-Sekâfe ve'l-İ'lâm el-'Irâkî, Bagdâd 1987, s. 57-58.

biçiminde kendini gösterir. Bu tarz şiirler bir yandan savaşın çirkin yüzünü gösterirken diğer yandan, şiddet ve dehşetin yanında hoş bir romantizm de barındırır. Baştan sona övme, aşk ve özlem dolu bu tür şiirlerin etkileyici tonunda, şairlerin cephelerde birer savaşçı olarak deneyim yaşamalarının büyük rolü inkâr edilemez. Örneğin Yûsuf es-Sâ'ig, "Ummu Zeyneb'e (Zeyneb'in Annesine) Bir Mektup" adlı şiirinde şöyle der:

رسالة الى أم زينب

فرصة..
للرجولة والحب،
يا أم زينب..
خلي الصغيرة،
نائمة، في سرير طفولتها..
واسمحي، أن اسمي،
على اسمك رشاشتي..
سأحبك أكثر،
حين أعود من الحرب منتصرا..
وتحبييني..
أنني..
ما أزال أسمى الرصاص،
بنات محلتنا..
وأسمى المدافع..
أبناء عمي..
وما بين اطلاقه.. وإطلاقه..
أحبك أكثر، يا أم زينب..
خلي الصغيرة غافية في طفولتها..
واغسلي عتبة الباب

واغسلي ... واستريحي..
فان أعلنوا في البيانات عن حيننا..
اذكريني
لأني تبرعت باسمك
في ساعة الموت

Ummu Zeyneb'e Bir Mektup

Bir fırsat..
Yiğitlik ve aşk için
Ey Ummu Zeyneb!
Ufaklığı bırak,
Uyusun, çocukluk yatağında..
Ve bana da izin ver,
Senin ismini tüfeğime vereyim.
Seni daha fazla seveceğim,
Galip bir şekilde savaştan döndüğümde..
Ve sen beni seversin.
Çünkü ben..
Kurşunlara hep,
Mahallemizin kızlarının adını takıyorum..
Ve toplara ..
Amcamın oğullarının adını takıyorum..
Birbiri ardından ateş açıldıkça..
Seni daha çok seviyorum ey Ummu Zeyneb!...
Ufaklığı bırak çocukluk uykusunda kalsın...
Ve kapının eşliğini yıka
Yıka... ve dinle..
Eğer haberlerde aşkımızı açığa vururlarsa..
Beni hatırla,
Çünkü ben adını bağış yaptım
Ölüm saatinde.³⁴

Bir kısım edebiyatçılar Basra, Diyala gibi Irak sınırında bulunan bazı şehirlerde meydana gelen büyük çatışmalarda, halkla birlikte ister istemez silah tuttular. Diğer bir kısım da Kültür Bakanlığı'nca savaş alanlarına düzenlenen ziyaretlere katılarak savaşı yakından gördüler.

³⁴Munzur el-Cubûrî, *Şu'arâ' mine'l-'Irâk*, Vizaratu's-Sekâfe ve'l-'I'lâm el-'Irâkî, Bağdâd 1989, s. 78-79.

Irak-İran savaşı sırasında bu savaşla ilgili olarak ortaya konan şiir ve nesir türü edebi ürünler önemli bir birikim oluşturduğundan, bu tür edebi ürünleri ifade etmek üzere “Edeb Kâdisiyyet Saddam – Saddam’ın Kadisiyyesi Edebiyatı” kavramı kullanılmaya başladı. “Kâdisiyyet Saddam”, Irak tarafından Irak-İran savaşına verilen addı. Böyle bir adlandırmayla Iraklılar, bir yandan Irak-İran savaşını ifade etmiş olurken, diğer yandan Hz. Ömer ile Saddam Hüseyin arasında da bir benzerlik kurmuş oluyor, böylece Saddam’ı yüceltmeyi amaçlıyordu. Çünkü Araplar, 636’da Hz. Ömer zamanında, Kadisiyye savaşıyla İran’a egemen olmuşlar ve İran’ı İslamlaştırmışlardı.

Bazı şairler bu edebiyatla ilgili olan şiirlerini klâsik üslupla kaleme aldılar. Bunlar arasında en ünlüleri ‘Abdurrezzâk ‘Abdulvâhid, Muhammed Cemîl Şeş, Râzî Mehdî es-Sa’îd, Kemâl el-Hadîsî’dir. Diğer şairlerse savaşı konu alan şiirlerini yazarken serbest şiir (*el-şi’r el-hurr*) üslubunu kullandılar. Bunlardan bazıları Hamîd Sa’îd, Sâmi Mehdî, ‘Adnân es-Sâ’ig, Sâcide el-Mûsevî’dir. Örneğin Sâcide el-Mûsevî, savaşçıları savaşa motive etmek amacıyla serbest şiir üslubunda şöyle seslenir:

هيثوا
للقنال البنادق
واحفروا
للعنو الخناق
وأشعلوا
الأرض من تحته
وانثروا
الرياح رماد بقاياها

Hazırlayın savaşa
Tüfekleri,
Hendekler kazın
Düşmana,
Ateşe verin yeryüzünü dibinden

Bırakıverin kalıntılarının küllerini
Rüzgara.³⁵

1986 yılından sonra yazılan övgü şiirlerinde yavaş yavaş bir değişime gidildiği dikkati çeker. Önceden vatan-asker-savaş ve Saddam için söylenen methiyelerin, 1986'dan sonra, zamanla sadece Saddam övgüsüne inhisar edildiği görülür.

Saddam için yazılan ilk medih kasideleri, iki Baas şâiri Muhammed Cemîl Şeleş ve Şefik el-Kemâlî tarafından kaleme alınmıştır. Ama bu konuda temayüz eden, kendisine *Şâ'iru'r-Re'is* (Başkan'ın Şairi) lakabı verilen 'Abdurrezzâk 'Abdulvâhid olmuştur. O, bir şiirinde Saddam için şöyle der:

روعتم الموت

يا أيها اللا اسمي .. كل مكرمة
ألا قلت صدام.. عندئذ
باسم فماذا يسمي جمعها الغضر؟
أكون سميتها جمعا وأعتذر !!

Ölümü Güzelleştirdiniz

Ey isimlendirmedığım her asalet
Acaba hepsine ne denir?
Ancak eğer ey Saddam dersem
O zaman tümünü isimlendirmiş olur ve mazur görülürüm.³⁶

'Abdurrezzâk 'Abdulvâhid, *eş-Şarku'l-Evsat* gazetesinde yayınlanan bir röportajında, Saddam'a yazdığı bir şiirle ilgili olarak kendisine yöneltilen bir soruyu cevaplarken şöyle der:

“...Ben Saddam için yazdığım methiyelerle övünüyorum ve benim Saddam hakkında yazdığım ve söylediğim şiirleri şâir el-Mütenebbî, Seyf el-Devle için bile söylememiştir...”

³⁵ el-Huceyrî, *a.g.mak.*, s. 1.

³⁶ el-Huceyrî, *a.g.mak.*, s. 2-5.

Bu soru üzerinde fazla duran muhabire karşılık ‘Abdurrezzâk ‘Abdulvâhid medih türünü savunmaya geçer:

“...Halbuki bu şair, özellikle yönetici medhi, Arap Edebiyatı kültüründe bulunan şair çeşitlerinden birisidir...”³⁷

Çok sayıda şair Saddam döneminde resmî unvanlarla şereflendirilmiş, ödüller almış; Saddam’a yazdıkları methiyelerle onun beğenisini ve ilgisini devam ettirmeye çalışmışlardır. Bu şâirler:

‘Abdurrezzâk ‘Abdulvâhid “Şâ’irü’r-Ra’îs” (Başkan’ın Şairi)

Gazây Dere‘ et-Tâ’î “Şâ’irü’l-Kuvvati’l-Müsellaha” (Silahlı Kuvvetlerin Şâiri)

Ra’d Bender “Şâ’ir ‘Ummi’l-Ma’ârik” (Savaşların Anasının Şairi) unvanlarını aldılar.

Iraklı kadın şairlerden de bu ödüllerden nasiplenenler olmuştur. Örneğin; Sâcide el-Mûsevî “Şâ’iretü’l-’Ummi’l-Ma’ârik” (Savaşları Anasının Kadın Şairi) unvanını almıştır.

Bazı şairler de sadece mevki elde etmek için Saddam’ı methettiler: Yûsuf el-Sa’îg gibi. Nitekim bu şair, Saddam için yazdığı methiyeden sonra Kültür Bakanlığı’nda genel müdürlük makamını elde etti.

Aynı durum şair ‘Adnân es-Sâ’ig için de geçerlidir. Bu şair Irak’ı terk etmeden önce askerî istihbarat bürosu kontrolündeki siyasî yönetim dairesinin sorumlusu olarak çalıştı. Ayrıca her sene 28 Nisan’da Saddam’ın doğum günü olması sebebiyle kutlanan Doğum Festivali’nin (Mehrecân el-Mîlâd) baş düzenleyicilerinden biri olan şair, bu makamları Saddam’a yazdığı methiyelerle elde etmişti.³⁸

Irak dışında yaşayan şairlerin de Irak için methiyeleri oldukça fazlaydı. Bu şairler yazdıkları övgülerde başlangıçta samimiydiler; çünkü Araplar ve özellikle edebiyatçılar Irak’ın girdiği savaşın haklı ve yapılması gereken bir savaş olduğuna inanıyorlardı. Zira onlara göre Irak, Araplar’ın doğu cephesini, Arap düşmanlarına karşı korumaktaydı.

Bu edebiyatçılardan birisi de büyük şair Nizâr Kabbânî’ydi. Saddam için abartılı bir methiye yazarak bu kasidede Saddam’a tanrısal sıfatlar atfetti. Fakat çok

³⁷ el-Huceyrî, *a.g.mak.*, s. 8.

³⁸ *Cerîdetu Âhiri’l-Ahdâs*, Bagdâd, 06.12.2003, S. 10, s. 11.

geçmeden Saddam'la ilgili olumlu görüşünden vazgeçti ve nihayet Kuveyt Savaşı'ndan sonra uzun bir kasideyle Saddam'ı bu sefer hicvetti:

مضحكة مبكية معركة الخليج
فلا النصال انكسرت على
النصال
ولا الرجال نازلوا الرجال
ولا رأينا مرة آشور بانيبال
فكل ما تبقى لمتحف التاريخ
اهرام من النعال!!
***

من الذي ينفذنا من حالة
الفصام؟
من الذي يقنعنا بأننا لم نهزم؟
ونحن كل ليلة
نرى على الشاشات جيشا جائعا
وعاريا..
يشحذ من خنادق العدا
(ساندويشة)
وينحني .. كي يلثم الأقدام!!
لا حربنا حرب ولا سلامنا سلام

Güldüren, Ağlatan Haliç Savaşı³⁹
Ne kılıç kılıca dokundu
Ne de insanlar birbirleriyle savaştı
Asurbanibal'i⁴⁰ bir kere bile görmedik
Ve tarih müzesine kalan bütün şey
Terlikler piramidi.

³⁹ 1990 yılında yapılan savaşın ismi.

⁴⁰ Irak tarihinde bulunan Asur devletinin krallarından biri.

Bizi kim kurtaracak
Şizofreni halinden
Bizi kim ikna edecek yenilmediğimize
Ve biz her gece,
Öyle bir ordu izliyoruz ki ekranlarda,
Aç ve çıplak
Sandviç dileniyor
Düşman siperlerinden
Eğiliyor, öpmek için ayakları
Ne savaşımız savaş bizim,
Ne de barışımız barış.⁴¹

Bu kaside yüzünden Nizar Kabbâni'ye çok kızan Saddam, onun tüm eserlerini Irak'ta yasaklatmakla kalmadı, kendi şairi Ra'd Bender'den onu hicveden bir kaside yazmasını istedi. Bunun üzerine Ra'd Bender de şu kasideyi yazdı:

بل حربنا حرب
سلامنا سلام
لكن ما يناله العملاق
لا تناله الأقزام
تاجر...
فإن أقصر الدروب للثراء
تجارة الأقلام
فرق كبير بين شاعر أحباره
دماؤه
وآخر أحباره الخمور
آخر الذين يكتبون
عن الحروب .. أنت
وآخر الذين يكتبون
عن الدمار .. أنت
وآخر الذين يذرفون
دموعهم على الوطن

---

⁴¹Cerîdetu Âhiril-Ahdâs, Bagdâd, 06.12.2003.

Hayır.. Savaşımız savaştır bizim
Barışımız da barış
Fakat devin kazandığını
Cüceler kazanamaz
Seni gidi tacir..
Çünkü zengin olmanın en kısa yolu kalem ticaretidir.
Büyük fark vardır
Mürekkebi kan olan şairle,
Mürekkebi şarap olan şair arasında
Savaşla ilgili
En son yazacak kişi sensin
Yıkıntılardan söz edecek
En son kişi sensin
Ve vatan için gözyaşı dökcek
En son kişi de sensin.⁴²

Aynı duruma Arabistan ve Kuveyt edebiyatçılarında da rastlıyoruz. Burada yaşayan edebiyatçılar da Saddam için yazdıkları kasidelerde ona tanrısal sıfatlar yakıştırıyorlardı. Çünkü onlar da Saddam'ın girdiği savaşlarla, sadece Irak'ı değil, aynı zamanda İran Körfezi'ndeki Arap ülkelerini de İran tehdidinden koruduğuna inanıyorlardı. Birçok Kuveytli şair bu sebeple kalemini Saddam lehinde kullandı.

Kuveyt'in en önde gelen kadın şairi Su'âd es-Sabâh 1987 yılında Bağdat'ta düzenlenen şiir festivali "el-Mirbed"e katıldı ve burada Saddam ve Irak Savaşı'nı öven bir methiye söyledi. Bu şiir Saddam'ın hoşuna gitti. Bununla da yetinmeyen şair Irak'ı savaşta desteklemek için büyük miktarda bağışta bulundu. Bunlara karşılık olarak kendisine Saddam tarafından, Irak'ın en şerefli madalyası olan "yiğitlik madalyası" takdim edildi.

Bu dönemde Saddam hesabına çalışmak ve Saddam'ın hazinelerinden fayda sağlamak düşüncesi de edebiyatçılar arasında yaygındı. Örneğin Beyrut'ta bazı müesseseler Saddam'ın finansal desteğiyle yaşadılar. Neredeyse edebiyatçıların hepsi Saddam rejimi tarafından maaşa bağlanmıştı.

Yüzlerce Arap şairi Saddam'ın düzenlediği festivallere (el-Mirbed Şiir Festivali, Bâbal Festivali gibi) katılıyorlardı. Burada sunulan övgü şiirlerine bakıldığında, sahiplerinin hemen hepsinin bir çıkar peşinde olduğunu görmek zor değildir.⁴³ Bununla birlikte sayıları az da olsa, yüksek makamlara sahip olmalarına

---

⁴² *Cerîdetu Âhiril-Ahdâs*, Bagdâd, 06.12.2003.

⁴³ el-Huceyrî, *a.g.mak.*, s. 6.

rağmen Saddam ve Baas Partisi'ni metheden sairler de görülmektedir. Bu durum, çıkar elde etme isteğinden çok, bu şairlerin Baas Partisi'nin ideolojisine samimiyetle inanıyor olmalarıyla açıklanabilir, şair Sâmi Mehdî gibi.

Bu şair Baas Partisi'nin ideolojisine ve Saddam'ın görüşlerine yürekten inanarak bu inancını şiirleriyle dillendirmiştir:

أمير القلوب

يا ضرام المعارك
يا شارة النصر.. يا حكمة الغابرين
و يا لغة الطالعين
أمة أنت في رجل
رجل أنت تسكن كل القلوب

Kalplerin Prensi

Ey savaşların tutuşan alevi
Ey zafer işareti... Ey geçmişlerin hikmeti
Ey okuyanların dili
Senin halkın yalnızca bir adamdadır
Bütün kalplerde oturan adamda, sende.⁴⁴

Görünen o ki; Saddam döneminde şiir türleri arasında en çok rağbet göreni methiyedir. Lakin bazı şairler için bu methiyeler bir tuzak oldu. Saddam'a yakınlaşmak için yazılan methiyeler, sahiplerini Saddam'ın cezasından koruyamadı.

Şair Şefik el-Kemâlî, Saddam için abartılı bir çok methiye yazdı; hattâ öyle ki bir methiyesinde Saddam'ı Allah'a benzetmekten çekinmedi:

كوجه الله يرفل بالجلال

Tıpkı yücelikle dalgalanan Allah'ın yüzü gibi.⁴⁵

⁴⁴ Ebû Matar, *a.g.e.*, s. 257.

⁴⁵ Ebû Matar, *a.g.e.*, s. 255.

Böyle bir methiye bile onu Saddam'ın siyasetinden koruyamadı; şair zehirlenerek öldürüldü.⁴⁶

1988 yılında Irak-İran savaşının sona ermesiyle şiir konuları da tamamen Saddam için yazılan methiyelerle sınırlı kaldı.

Ağustos 1990 ve Kuveyt Savaşı'ndan sonra, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından Irak'a iktisadî ve askerî ambargo uygulandı. Bu ambargo Irak'ı dünyaya kapattı ve bütün ülkelerle dış ilişkileri yasakladı. Kuveyt Savaşı ve ambargo kararı Saddam'ı ziyadesiyle etkiledi. Bu dönem her açıdan Irak halkı için zor bir dönem oldu.

Önceden dünyanın güçlü orduları arasında sayılan Irak ordusu, Kuveyt savaşından sonra büyük itibar kaybına uğradı. Diğer yandan, Irak-İran savaşının başlamasından sonra sıkıntı içine düşen Irak halkı, özellikle ambargo kararından sonra karnını doyurmak için yiyecek bulamıyordu; hastalar en basit tıbbî bakımdan mahrum kalmışlardı. Hastanelerde ilaç bulunmuyordu. Pahalılık en yüksek seviyeye ulaşmıştı.

Bütün bu sıkıntıların yanı sıra, Saddam'ın baskısı ve zulmü de kat kat artıyordu. Saddam Hüseyin ve yardımcıları, adeta yenilginin tüm acısını halktan çıkartmak istiyor gibiydiler.⁴⁷

Bu zor durum Irak'taki edebî hayatı da etkilemişti. Saddam'ın baskısı ve ambargonun yarattığı sıkıntı edebî hayatın tüm müesseselerini de boğdu. Bu sıkıntı (1990-2003) Irak edebiyatının gelişip ilerlemesini engelledi; fikrî, kültürel ve stratejik alanları da yaratıcılık faktöründen mahrum etti.

Ortadoğu'nun iki büyük matbaası olan "el-Hurriye li't-Tıbbâ'a" ve "Dârü'ş-Şu'ûn es-Sekâfiyye li't-Tıbbâ'a"da basım işleri durdu. Kitap basımı çok azaldı. Daha önce yılda ortalama 1100 kitap basılırken bu sayı 40'a düştü. Ardından günlük gazetelerin, haftalık, yıllık dergilerin ve çocuk dergilerinin basımı %90 oranında bir düşüş gösterdi. Gazeteler sadece haftanın beş günü yayınlanır oldu. Derneklere bağlı yayın organları, meslekî ve toplumsal dergiler baskılarını tamamen durdurdular.⁴⁸

"Kahire yazar, Beyrut basar, Bağdat okur" sözü, Arap dünyasında Bağdat'ın durumunu anlatan yerinde bir deyimdir. Bu dönemde Irak'a uygulanan ambargo

⁴⁶ Ebû Matar, a.g.e., s. 255.

⁴⁷ Mansûr, a.g.e., s. 42-44.

⁴⁸ "Keyfe Haneka el-Hısâr es-Sekâfe'l-'Irâkiyye", *Cerîdetu'z-Zavrâ'*, 16.07.1998.

Bağdat'ı okuyamaz hale getirdi. Çünkü yabancı kitapların ve kaynakların Irak'taki kütüphanelere ve kitapçılara gelmesi durdurulmuştu.

Iraklı edebiyatçı, özellikle de şair, kendini tereddütler içerisinde buldu. Şiir ve ekmek arasında seçim yapması gerekiyordu. Karnını doyurmak için ekmeğin mi peşinden gitsin yoksa içindeki şiir yaratma kudretini mi dinlesin? Şair kendisine doğuştan bahşedilen yaratma kudretinin üstünü örtemez; diğer taraftan da açlıktan bağırarak boş karından bu yaratıcı kudret beklenemez. İşte şair bundan sonraki hayatına yön çizerken bu iki önemli seçenek arasında kaldı.

Bu baskılar altında bir şair, yaratma kudretini nasıl gösterebilir ve şiir nasıl gelişti? Her şeye rağmen, bu zor durumu gören şairler yazmaya devam ettiler:

كلّ حلفاء الشدّ تجمّعوا للذبح
الورد في وطني..
كلهم تسلحوا بخناجرهم
نفذوا إلى أحشاء عصفيره..
وتوغلوا أعمق في
أكباد نوارسه .. مضغوها بأنياهم
قتلوا كل غزاة في جباله..
خاطوا عيون فراشاته بأبر من
فولاذ..
حاكوا من الرصاص ثيابا لزنابقه!
وفصلوا من الغبار (دشاديش)⁴⁹ لزغب
الحمام
لم يبق شبر في وطني إلا وزرعوه
رمادا
لم يبق ناحية في وطني الا وأغرقوها

---

⁴⁹ Bir tür erkek elbisesi.

دماً
لكن الوطن باقٍ ..
والشاعر باقٍ
والضلالُ إلى الجحيم!.....

Birleşti bütün kuvvetli müttelikler,
Vatanımdaki gülü koparmak için.
Hepsi hançerlerini kuşanıp,
Bu vatanın serçelerinin ciğerlerini delip geçtiler.
Ve daha ileriye gidip,
Martılarının ciğerlerini delerek, çiğnediler köpek dişleriyle
Dağlarındaki her ceylanı öldürdüler
Çelik iğnelerle bu yurdun kebeklerinin gözlerini oyduklar
Zambaklarına kurşundan elbiseler ördüler
Ve güvercinlerin tüylerine tozdan elbise biçtiler
Benim vatanımda kül ekmedikleri bir karış toprak kalmadı.
Benim vatanımda kana boğmadıkları bir karış yer kalmadı.
Fakat vatan duruyor.
Ve şair duruyor.
Sapıkların canı cehenneme..!⁵⁰

Saddam, Irak halkının her hareketini takip etmek için saldığı istihbarat bürosunu şairleri gözetlemeleri için de görevlendirdi. Öyle ki kendi etrafındaki şairleri de (Sâmî Mehdî ve Hamîd Sa'îd gibi) bu iş için kullandı. Baas ideolojisine inanmış olan bu iki şair bu ideolojinin yayılması için bütün yolları denediler.

Ekmekle şiir arasında gel-gitler yaşayan ve her şeye rağmen şiirinden feragat etmeyen şairleri bu sefer bir başka zor karar bekliyordu. Ya tamamen bu ideolojiye uyacaklar, şiirlerini o çizgide yazacaklar ya da bunu reddeden diğer şairler gibi vatanlarını terk etmek zorunda bırakılacaklardı. Bu ikinci seçenek Baas temelinin yapı taşlarından biridir.⁵¹

Böylece Saddam'ın baskıcı politikası sebebiyle Irak halkı öz yurdunda mahkûm oldu ve bu yurt koca bir zindana döndü. Halk bu baskıdan kurtulmak, korkudan uzak olmak, özgür nefes almak için göç etmeyi, başka ülkelere yerleşmeyi tek çare olarak gördü. Bu durumu şair Ahmed Matar'ın şiirinde görebiliyoruz:

⁵⁰ Hâlid el-Hazrecî , *Cerîdetu'z-Zevrâ*, 11.05.2000, S.153, Bagdâd.

⁵¹ el-Huceyrî, *a.g.mak.*, s. 3.

حرية

حينما اقتيد أسيرا
قفزت دمعته
ضاحكة:
ها قد تحررت أخيرا.

Özgürlük

Esir olarak götürülürken
Döküldü gözyaşı
Dökülürken dedi ki gözyaşı, gülerek:
İşte sonunda özgür oldum.⁵²

Şair Kahtan el-Hurmuzî de, kendisiyle Kerkük'te 16 Ağustos 2005'te yaptığım görüşmede Iraklının, öz vatanında kendisini garip hissettiğine dikkat çekiyor ve özgür olabilme umuduyla vatanını terk etmeyi, belirsizliklere doğru ilerlemeyi göze aldığını söylüyor. Diyor ki şair Kahtan el- Hurmuzî:

...Şair için en zor şey memleketinde yaşıyor olmasına rağmen kendini, ruhunu gurbette hissetmesidir... O, bilinmez bir yolu kendi memleketine tercih ediyor; belki bu yolda bir ümit bulur, bu ümit küçük olsa bile... Ama insan gibi yaşar ve özgürlüğün nefesini alır...

Şair Kahtan el-Hurmuzî, kendisiyle yaptığım görüşmede, konuyla ilgili olarak daha önce yazmış olduğu bir şiirini de bana verdi. Bu şiirinde şunları söylüyor:

ها أنذا قد أعددت حقائي
الوداع يا نغمي الأخير
وفتحت قلبي للناس

⁵² Ahmed Matar, Dîvânu Lâfitât 1989, el-'Amal eş-Şi'riyye el- Kamile li Ahmed Matar, Londra 2003, s. 172.

وأحتل الكل أماكنهم فيه
وأنا اجرد كئيب
وساعدي مكسور
وعيناي العميقتان بالسرور
تجعلاني من كآبتي
إنطلاقة لعالم جميل...

İşte ben valizlerimi hazırladım
Elveda ey son şarkım.
Artık kalbimi insanlara açtım.
Ve herkes orada yerini aldı.
Bense yalnızım karamsarım.
Kolum kanadım kırık.
Mutluluktan derinleşmiş gözlerim
Beni karamsarlıktan kurtarıp
Güzel bir dünyaya bırakır.

Böylece Iraklı şair, özgürlüğü için gurbette olmayı seçti; sadece şair değil edebiyatçılar da göç etmeyi seçtiler ve bu göç dalgası başlarda az sayıda insanı kapsarken zamanla bu sayı arttı.

Iraklı edebiyatçılar yurdu terk ederken, dış piyasada ucuz fiyata yayımlayabileceklerini düşündükleri kitaplarının müsveddelerini de yanlarına aldılar. Yabancı yayınevlerinin şartları bazen çok ağır oluyor, bu edebiyatçılar yıllarca inanıp uğruna mücadele verdikleri prensiplerinden vazgeçmek zorunda kalıyordu.⁵³

Irak edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan büyük şair Muhammed Mehdi el-Cevâhirî, 1980'lerde Baas Partisi'nce Irak'tan sürgün edildi ve Irak'a bir gün geri dönmek arzusu içinde, 1997 yılında Şam'da hayatını kaybetti.⁵⁴

Ardından Irak'ta ellili yıllarda ortaya çıkan serbest şiirin ilk uygulayıcılarından 'Abdü'l-Vahhâb el-Beyyâtî, Baas Partisi tarafından Irak'tan sürüldü.

⁵³ Hânî İbrahim, el-Kitâbu'l-'Irâkî Huve el-Esve' 'Arabîyin, *Cerîdetu'l-Mustakbel*, Bağdâd, 14.03.1998, S. 6, s. 17.

⁵⁴ *Mecelletu'l-Funûn*, S. 7, s. 16, 22.07.2003, Bağdâd.

Salâh Hasan, Cân Demo, ‘Adnân es-Sâ’ig gibi Irak edebiyatında önemli yerlere sahip diğer bir çok şair de Irak’tan göç etmeye başladı. Kendi yurtlarında özgür olamayan bu şairler bir avuç özgürlük bulmak ümidiyle gurbette her türlü sıkıntıyla yüzleşmeyi göze aldılar.

Bu göç dalgası 1995-1997 arasında en yüksek seviyeye ulaştı. Bu, sadece şairleri değil, tüm Irak halkını kapsıyordu. Oysa bu sıralarda tüm resmî gazetelerde yayınlanan makaleler yoluyla edebiyatçıların yurdu terk etmemeleri yolunda çağrılarda bulunuluyordu. Diğer taraftan yaptırımlar uygulandı ve bunun için edebiyatçıların yurt dışına çıkışlarına yasak getirildi. Öyle ki, bu edebiyatçılar herhangi bir sebeple –bir festivale katılmak ya da tedavi görmek gibi gerekçelerle– yurt dışına çıkmak zorunda iseler dışarıda buldukları süre boyunca Saddam yönetiminin takibi altında bulunurlardı.

Irak’ta yayınlanan ez-Zevra gazetesinin 27 Temmuz 2000 tarihli 104. sayısında “1996’dan Sonra Kazanacaklarımız Bu” başlığı altında yayınladığı anket şeklindeki bir yazıda edebiyatçılar üç bölüme ayrılmış, onların birer birer yurdu ne zaman terk ettikleri ve hal-i hazırda nerde ikamet ettikleri belirtilmiştir.

İlk grubu iş için Irak’ı terk eden edebiyatçılar oluşturmaktadır:

Ali Yağmurluoğlu, 1991, Kanada

Hâlid Mutlek ‘Azîz, 1997, Dubai

Lemi’a ‘Abbâs ‘Amâre, 1980, ABD

Hiz’al el-Mâcidî, 1997, Libya

İkinci bölümdekiler ise Irak’ı daha iyi iş imkânları için terk etmiş olanlardır. Gazeteye göre bunlar Irak aleyhinde hiç bir şey yazmamışlardır ve bu yüzden onlara “Orta” nitelemesi yakıştırılmaktadır. Bu bölümü oluşturan üç kişi şunlardır:

Fevzî Kerîm, 1978, İngiltere

Şâkir Lu’îbî, 1980, Suriye

‘Abbâs ‘Alî ‘Âcil, 1996, Ürdün

Üçüncü bölümdeki edebiyatçılara adı geçen gazete tarafından “mürtedler” nitelemesi yakıştırılmaktadır. Bu yakıştırma, bu kişilerin Saddam aleyhine yazı yazmış olmaları dolayısıyla yapılmakta, haklarında dinsel olan bu kavramın kullanılmasıyla bu kişiler, İslam dininden çıkmış kişilerle aynı nitelikte değerlendirilmiş olmaktadır. Beş kişiden oluşan bu gruptakiler şunlardır:

Salâh Hasan, 1991, Suriye
'Adnân es-Sâ'ig, 1995, Hollanda
Arşed Tevfîk, 1991, Suudi Arabistan
Emel el-Cebûrî, 1998, İspanya
Fâzıl el-'Azâvî, 1978, İngiltere⁵⁵

1997 yılında Saddam'ın büyük oğlu 'Uday bir suikasta uğradı ama bu suikasttan yara almadan kurtuldu. Bu olay Irak şiirini yeni bir yolda ilerlemeye sevketti. O zamana kadar sadece kendisi için yazılan methiyeleri Saddam, bir başkasıyla daha paylaştı: Oğlu Uday'la.

Uday, doksanlı yıllarda Irak'taki tüm spor faaliyetlerini ve yayın işlerini kontrolü altına almış, nihayet 1995 yılının ikinci yarısından itibaren Saddam'dan sonra Irak'taki ikinci büyük güç olmuştur. Irak'taki hemen hemen bütün gazetecilere, şairlere ve yazarlara kendi gücünü kabul ettiren Uday, edebiyatçıları tahakküm altına alarak sertlik ve korkutma siyaseti güttü.⁵⁶

Uday, uğradığı suikasttan kurtulduktan sonra şairler Uday'ın himayesini kazanmak için şiir düzmette adeta birbirleriyle yarışa girdiler. Bu şiirler Uday'ı yürekli, cesur bir kahraman gibi anlatıyor ve bu çirkin işi yapanları lanetliyordu.

Daha sonra, Uday'ın suikasttan kurtulduğu gün, her yıl kutlanmaya başladı. Bu kutlamalarda şairler, bir yandan daha çok para ve itibar kazanmak, diğer yandan da kendilerini Uday'ın gazabından korumak amacıyla onu metheden şiirler söylediler. Örneğin Mekkî er-Rubâ'î, "Barış İçin" adlı şiirinde Uday hakkında şunları söyler:

من أجل السلام

نادت عليك مواجعي..

((عداي.. يا عداي.. يا عداي..))

أنت بناء الله فوق ترابه

⁵⁵ *Cerîdetu'z-Zevrâ*, Bagdâd, 27.07.2000, S. 164, s. 8.

⁵⁶ Ebû Matar, *a.g.e.*, s. 183-184.

ملعون من هدم البناء
شمس توضأ فجرها بالرافدين
فأصبحت
نحلاً..
صار تراهما أبداً سماء
يا شبل صدام العظيم
ورفيف أضلعنا
وفي أحداقنا تجري ضياء
يا زين كل بطولة
وشباب كل ولودة
لعيونك الحلوات
كلهمو فداء

Barış İçin

Acılarım sana seslendi
Uday.. ey Uday..ey Uday..
Sen Allah'ın toprağı üstünde O'nun bir yapısısın
Bu binayı yıkan mel'undur.
Sabahleyin Dicle ve Fırat'ın suyuyla abdest alan bir güneşsin sen.
İşte sabah oldu
Sen de bir hurma ağacı oldun
Yeri sonsuza dek gökyüzü olan.
Ey yüce Saddâm'ın büyük aslan yavrusu!
Kalplerimizin nabzı,
Ey gözlerimizden akan nur!
Ey her kahramanlığın süsü!
Ve her yeni doğanın gençliği!
Güzel gözlerin için
Hepsi sana feda olsun.⁵⁷

⁵⁷ Mekkî er-Ruba'î, "Min Ecli's-Selâm", *Cerîdetu'z-Zevrâ'*, Bagdâd 1997, S. 28, s.8

II. BÖLÜM

İŞGAL SONRASI IRAK ŞİİRİ (2003-2005)

II. İŞGAL SONRASI IRAK ŞİİRİ (2003-2005)

II.1. Genel Durum

9 Nisan 2003'te saatler 16:30'u gösterirken, Saddam Hüseyin'in Bağdat'ta Firdevs Meydanındaki muhteşem heykeli Amerikan askerleri tarafından yıkıldı. Bu, sadece bir heykelin sıradan yıkılışı değil, aynı zamanda Irak'ta sonunun nereye gideceğini o sıralar kimsenin kestiremediği yeni bir dönemin başlangıcıydı. Irak'ın işgali, işgal eden ülkeler tarafından ülkeye barış, özgürlük ve demokrasi getirmek gerekçesiyle açıklanıyordu. Heykel'in yıkılışına katılmış olan Irak halkı da, bu gerekçenin yaşama geçirileceği inancıyla heykelin yıkılışını kutluyordu.

Aradan geçen üç yılı aşkın süre zarfında, demokrasi bağlamında iki genel seçim yapılmış olsa da, Irak'ta kan dökülmesi durmadı, toplumsal barış sağlanamadı. Bütün bu yaşananların edebiyatta ve özellikle şiirde yansıma bulması kaçınılmazdı.

Edebiyatçılar, toplumun önemli bir kesimin görüşünü paylaşarak, Saddam rejiminin devrilmesi arzusuyla işgal güçlerini başlangıçta desteklemişti. Ancak geçen süre içerisinde yaşanan ve pek de iç açıcı olmayan tecrübeler, edebiyatçılar üzerinde de bir hayal kırıklığı yaratmış görünüyor. Çünkü işgal sürecinde Irak'ta binlerce insan yaşamını yitirmiş, yaşanan olumsuzluklardan Irak'ın tarihî ve kültürel varlıkları da nasibini almıştı. Bağdat'taki Milli Kütüphane ateşe verilerek dünyanın en eski Kur'an-ı Kerim nüshalarının da arasında bulunduğu binlerce el yazması eser yakılıp talan edilmişti. Yedi bin yıllık geçmişi olan Mezopotamya uygarlığını insanlığa sergilemek amacıyla yapılan ve Asur, Babil, Sümer ve daha sonra da İslam medeniyetinin en önemli eserlerinin yer aldığı zengin müzelerin başında gelen

Bağdat Arkeoloji Müzesi de yakılmıştı.⁵⁸ Irak'ın hemen hemen tüm altyapısı tahrip edilmişti.

Bu dönemde Iraklı şair, birçok problemle karşılaştı. Bu problemlerin başta geleni, Saddam döneminde olduğu gibi, yine “korku faktörü” idi, ama bu kez bir kat daha artarak devam ediyordu. Çünkü önceden korkunun kaynağı tekti, o da Saddam hükümetiydi. Saddam sonrası Irak'ta bir yönetimin kurulamaması sonucu devlet çeşitli partilerce yönetilir oldu ve bu durum korku unsurunun farklı birkaç kaynaktan beslenmesine sebep oldu. Bu dönemde Irak şairi, ifade özgürlüğüne sahip olamamanın neden olduğu şu endişeleri yaşamaktadır:

1. Eğer bu şair Irak'ta bulunan Amerikan ordusunu ‘işgal kuvveti’ olarak tanımlarsa, önceki siyasî yönetime (Saddam yönetimi) bağlı olmakla suçlanacaktır.

2. Saddam yönetimini ‘dikta yönetimi’ olarak adlandırırsa bu defa Amerikan misyoneri olmakla suçlanacaktır.

3. Bu seçeneklerin her ikisine de uzak durup içine kapanır ve susmayı tercih ederse o zaman da tepkisiz kalmakla suçlanacaktır.

Bunlara aşk şiiri veya gazel konusunda yetenekli şairler için bir dördüncü endişe kaynağını eklemek de mümkündür. Ülke acı içinde yaşarken, her tarafta ölüm kol geziyorken, açlık ve sefalet diz boyuyken, “fildişi kule edebiyatı” yapmakla suçlanmak.

Görünen o ki, Irak şairini, sanatını rahatça icra etmekten alıkoyan en büyük engel korku faktörüdür.⁵⁹ Bu korku, gereksiz bir korku değildir Iraklı şair için. Çünkü Iraklı şairler, zaman zaman çeşitli çetelerce düzenlenen suikast ve kaçırma girişimlerine hedef olmuşlardır. Çok sayıda insan bu çeteler tarafından

---

⁵⁸ Söztutan, *a.g.e.*, s. 17-20.

⁵⁹ Abbâs ‘Abd Câsim, “es-Sekâfetu’l-Vataniyyetu’l-Muzdevece”, *Mecelletu’l-Edîb*, Bağdâd 2004, S. 48, s. 24.

öldürülmüştür, tıpkı Dr. Ra'd 'Abdu'l-Latîf es-Sa'dî (Arap Dili Danışmanı), Dr. Nâfi' 'Abûd (Arap Dili ve Edebiyatı Profesörü) gibi.⁶⁰ Amerikan ordusu da bu noktada masum görülmemektedir. Çünkü pek çok edebiyatçı, bizatihi Amerikan ordusunun saldırısına uğramış veya tutuklanmıştır. Bazıları da toplama kamplarına götürülmüştür, tıpkı Yazar Muhsin el-Hafâcî gibi.⁶¹

Bütün bu olumsuz gelişmelerin bir sonucu olarak bugün birçok şair, can güvenliklerini sağlamak amacıyla, eserlerinde takma isimler kullanmaktadırlar. Bu durum, doğal olarak edebiyatı tarihçilerinin işini güçleştirmektedir. Yakın gelecekte de farklı bir durum beklenmemektedir. Irak'a özgürlük ve demokrasi getirme adına yapılmış olan bu işgal hareketi, bu sonucu doğurmadığı gibi, birçok kişi artık can güvenliği veya iş güvencesi nedeniyle çareyi Irak dışına göçmekte görmektedir.⁶²

Bu dönemde asayiş söz konusu olmadığı için akşam kelimesi yerini sabaha bırakmış gibidir. Normalde akşam vaktinde düzenlenen edebî festivaller ve konseyleler, işgalden sonra sabah ya da öğle vakitlerinde düzenlenmeye başlamıştır. Diğer yandan bu festivallere katılan edebiyatçıların sayısında da, eskiye oranla, önemli düşüş görülmektedir.

İşgalden sonra, edebiyatta özellikle de şiirde birçok değişiklik meydana geldi. Her şeyden önce, Saddam sonrası dönem, yani işgal dönemi, edebiyatta da yeni bir dönem olarak değerlendirilerek, bu döneme *Mâ Ba'de't-Tûfân* (Tufan Sonrası Dönem) adı verildi.⁶³ Böyle bir isimlendirme, bu dönemin edebî açıdan da öncesinden farklı olacağı anlayışının veya beklentisinin bir sonucudur.

⁶⁰ Bâkır Sâhib, Sekafetu'l-'Unf ed-Dumûr em el-İstifhâl, *Mecelletu'l-Edîb*, Bağdâd 2004, S. 20, s. 3.

⁶¹ Muhsin el-Hafâcî, www.somarnnews.com/show.php?actin=all&id=271.

⁶² 'Abbâs 'Abd Câsim, "Siyasetuna es-Sekâfiyye ve't-Tahassusu's-Sekâfî", *Mecelletu'l-Edîb*, Bağdâd 2003, S. 1, s. 24.

⁶³ Ali Hasen el-Fevvâz, "Hel Semmete Masîr Âhar li'ş-Şi'ri'l-'Irâkî fi Merhale mâ ba'de't-Tûfân", *Mecelletu'l-Edîb*, Bağdat 2005, S. 79, s. 7.

Bu dönemde Irak şiirinde en çok işlenen ve görülen şiir türü, “vatana ağıt” denen bir tür mersiye olmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum ve savaş şartları göz önüne alındığında, yazılan şiirlerin –tümü olmasa da- çoğunun vatan için kaleme alınmış olmasını tabîi karşılamak gerek. Üstelik yeni bir devlet kurulmakta, halkın konsensüsü sağlanamayan bu devlet için anayasa hazırlanırken devletin altyapısını oluşturan unsurlar da yeni baştan inşa edilmektedir.

Irak’ın içinde bulunduğu bu kritik durum sebebiyle şairlerin, “vatana ağıt” yanı sıra, bazen de onunla iç içe işledikleri ideolojik veya politik şiir türüne olan ilgileri dikkati çekmektedir. Bu tarz şiir, şairin bireysel tercihi olması yanı sıra, halkın kendisinden beklentisine aynı zamanda bir yanıt niteliği taşımaktadır. Toplumcu gerçekçi akımın bir uzantısı sayılabilecek nitelikteki bu tür şiirler, halktan büyük bir beğeni gördüğü gibi, onlarda çektikleri sıkıntıları ve acıları şiir yoluyla paylaşmak ve kurtuluş umudu aşlamak suretiyle bir tür rahatlama da meydana getiriyordu.

Bununla birlikte işgal sonrası Irak şiirinin, özellikle Irak dışında yaşayan Iraklı edebiyat eleştirmenlerince pek çok yönden eleştirilmekte olduğu da dikkati çekmektedir. Şair Cemal Cum’a, işgal sonrası ortaya çıkan Irak şiiri hakkındaki görüşünü şöyle açıklar:

“...Irak şiiri şimdi en zor dönemini geçirmektedir. Bu şiirin üç koldan geliştiği görülüyor; biri klâsik üslûpla yazılan şiir, ikincisi seksenli yıllarda yaygın olan ‘açık metin’ üslûbuyla yazılan şiir, üçüncüsü ise şairin gündelik hayatla ilgili olayları belagatten uzak bir üslûpla ifade ettiği “tefekür şiiri” dir.”⁶⁴

Şair Zâhir el-Cizânî’nin işgalden sonra ortaya çıkan şiir hakkındaki görüşü ise şöyledir:

---

⁶⁴ Cum’a: a.g.ad.

“...Şimdi şiir çok sert bir şekilde suiistimal ediliyor ve bu şiirlerde sözler sürekli tekrarlanmış şekilde yer alıyor. Günden güne yıkılmakta olan Irak'ta toplumun gözünde, bu sebeple, şiir de dahil, sanata yer yok...”⁶⁵

Irak'ta yaşayan şairlerden bir bölümü de, büyük ölçüde edebî duyarlılıkla benzer eleştiriler getirmektedirler. Bunlardan edebiyatçı Selâm Muhammed el-Bennâyî, şiir ve düzyazısıyla işgal sonrası Irak edebiyatının bekleneni veremediği görüşündedir:

“...Şimdiki durumda çok sayıda şiir, makale, masal ve edebî görüşler ortaya çıktı ve bütün bu eserler özgürlüğe kavuşarak korkusuz bir şekilde yazıldı; ama bu eserler yapı olarak beklendiği gibi değildi; çünkü hala geçen dönemin üslûbu tekrarlanıyor ve bu eserlerde fikir kısıtlanması görünüyor. Konular kalıplaşmış halde yer alırken, geçmiş yönetimin düşmesi üzerinden çok da kısa bir süre geçmemiş olmasına rağmen şimdiye kadar ortaya konulmuş doğru ve çekici bir esere rastlayamıyoruz...”⁶⁶

Saddam döneminin önde gelen şairlerinden olan büyük şair Yûsuf es-Sâ'ig'in “Tufan”dan sonra yazılan şiirler hakkındaki görüşü şöyledir:

“...Bu kirli savaş başlatıldıktan beri yayınlanan eserleri takip ediyorum, niyetim kimseyi suçlamak değil, ama, özlemi duyulan bir esere de henüz rastlamış değilim...”⁶⁷

---

⁶⁵ Cizâmî, a.g.ad.

⁶⁶ Selâm Muhammed el-Bennâyî, “Beyne Marârati's-Samt ve'l-İbda'i'l-Mu'eccel”, *Mecelletu'l-Edîb*, Bagdâd 2004, S. 21, s. 3.

⁶⁷ “Me'a's-Şâ'ir Yûsuf es-Sâig”, *Mecelletu'l-Edîb*, Bagdâd 2004, S. 36, s. 18-19.

İşgalden sonra Iraklı edebiyatçılarla birlikte şairlerin de üç ayrı bölüme ayrıldığını görüyoruz:

1. İçteki Şairler: Bu şairler ülkelerini bu zor durumunda terk etmeyerek, eserlerini Irak içinde yazmış ve yayınlamışlardır. Bu şairler kaybolan Irak şiirinin edebî kimliğini tekrar bulmak için mücadele ederken, yazdıkları şiirlerle halkı tek ve parçalanmamış bir Irak devletinin tesisine davet etmektedirler. Irak şiiri, daha çok bu şairlerle geleceğini şekillendireceğe ve özelliğini belirleyeceğe benziyor.

2. Dıştaki Şairler: Bu grup, Irak dışında yaşayan şairlerden oluşmaktadır. Bu şairler, Irak dışında yerleştikleri ülkelerde yazdıkları eserlerini posta yoluyla Irak'a göndererek Iraklı okuyucuya ulaşmasını temin etmektedirler. Bu şairler Saddam döneminde Irak edebiyatında ortaya çıkan 'Sürgün Şairler - Şu'arâ'u'l-Menfâ' grubunu oluşturmaktadırlar.⁶⁸

Irak halkı, bu şairlerin, Saddam rejimi düşer düşmez yurtlarına geri dönerek yurttaşlarının acılarını paylaşacaklarına kesin olarak inanmışlardı. Gerçekten de, bu şairler Saddam rejimi düştükten sonra Irak'a geldiler. Ne var ki bunların, sanki misafir gibi, birkaç gün kaldıktan sonra tekrar geldikleri ülkelere dönmeleri, toplumda büyük bir hayal kırıklığı yaratmış görünüyor.

Bu şairlere Irak'a dönmemelerinin sebebi sorulduğunda cevapları, genellikle Irak'ta şu anda güvenliğin sağlanamadığı yönündedir. Oysa Irak'ta yaşayan şairlere göre, bu şairlerin Irak'a dönmeme sebepleri siyasî, ticarî ve şahsî nedenlere dayalıdır.

3. Görünmeyen Şairler: Bu grup şairler ise Irak içinde buldukları halde, ne Saddam döneminde ne de Saddam rejimi düştükten sonra şiir alanında öne çıkmamış,

---

⁶⁸ Latîfe ed-Duleymî, (Sempozyum) "Nedve: er-Râhin ve Mu'addalât es-Sekâfî", *Mecelletu'l-Edib*, Bağdâd 2004, S. 21, s. 20.

göz önünde bulunmamış şairlerdir. Bu edebiyatçılar için Saddam zamanında biçilen görünmezlik kisvesi, adeta bir yaşam tarzı olarak bugün de etkisini sürdürmektedir.⁶⁹

İster Irak'ta yaşıyor olsun, ister bir dış ülkede, Irak kökenli bir şairin karşısına ürkeklik daima bir engel olarak dikilmiştir. Buna rağmen, Irak şiirini omuzları üzerinde taşıyarak bugüne kadar devam etmesi için etkin mücadele veren taraf, daima iç şairler olmuştur.

Bütün bu özverilerine rağmen iç şairler, dış şairlerin bir üstünlük taslama davranışlarına maruz kalmışlardır. Dış şairler, Irak şiiriyle ilgilenerek onu adeta yeniden diriltten yaratıcılarıymışçasına; bu sanat ayakta kalmasını sanki onlara borçluymuşçasına, bu mücadeleyi kendilerine mal etmeye çalışmışlardır.⁷⁰

İşgalden sonra bu sözü edilen dış edebiyatçılar, Irak'taki edebî hayata hakim olmuşlardır. Öte yandan iç edebiyatçılardan hiçbir isim işgalden sonraki Irak edebî hayatında kendinden fazla söz ettirememiştir. Üstelik bu iç edebiyatçıların bazıları Saddam rejimiyle çalışmayı da reddetmişlerdi.⁷¹

İşgalin, Irak edebiyatı üzerinde olumlu etkilerini görmek de mümkündür. Her şeyden önce Iraklılar, Irak dışındaki ülkelerin edebî ürünlerini okuma fırsatı bulmuşlardır. Çünkü Saddam döneminde yabancı eserlerin ve yerel edebiyatçılardan bazılarının eserlerinin ülkeye sokulması yasaktı.

İşgalden sonra Irak'ın içinde bulunduğu karmaşık duruma ve insanların üzüntülerine rağmen edebiyat alanında ortaya çıkan olumlu gelişmelerden birisi de “el-Mirbed Şiir Festivali”nin Saddam'ın gölgesinden uzak, gerçek bir şiir festivali olarak yeniden düzenlenmeye başlamasıdır. Bu festival Saddam döneminde

---

⁶⁹ Fârûk es-Sâmir, (Sempozyum) “Nedve: er-Râhin ve Mu‘addalât es-Sekâfî”, *Mecelltu'l-Edîb*, Bağdâd 2004, S. 21, s. 21.

⁷⁰ Fârûk es-Sâmir, *a.g.sem.*, S. 21, s. 21.

⁷¹ Fâdıl Sâmir, *Mecelltu'l-Edîb*, Bağdâd 2004, S. 21, s. 21.

Saddam'ın sıkı kontrolü altında düzenlenir ve buna kalemlerini sadece Saddam lehinde kullanan şairler katılabilirdi. Bunun doğal bir sonucu olarak bu şairler, daha önceden Saddam tarafından seçilmiş olur ve bu festivalde söyledikleri şiirlerle Saddam'ı yüceltirlerdi.⁷² Saddam yönetimi düştükten bir yıl sonra 02.04.2004 tarihinde “Min Ecli Sekâfe ‘Irâkiyye Mûte‘addidetu’l-Atyâf ve’r-Ru’a” sloganıyla Basra şehrinde el-Mirbed Şiir Festivali gerçekleştirildi. Bu festival dolayısıyla Irak'taki bütün şairler bir araya geldiler. O sırada yurtdışında bulunan Iraklı şairler dahi bu festival için yurda döndüler. Üç gün süren ve tüm şiir konularını kapsayan bu festivalde şairler özgürce kendilerini ortaya koyma olanağı buldular ve en içten şiirlerini burada söylediler. Burada söylenen şiirlerin büyük bölümü, örneğin şair Ziyâre Mehdî'nin Irak adlı şiiri gibi, Irak'ın içinde bulunduğu acıklı duruma işaret eder, ama bunun yanında kurtuluş umudu aşlamaya özeni elden bırakmaz:

العراق

و تمر عليك الغيوم
و لا نرى قمراً..
في سماواتك السود
يأتي
..و تمر عليك الحروب
ولم نر
على أرضك المهدي.. يمشي
فمر وحدك
الآن فينا

⁷² Tâlib Abdul‘azîz, “el-Mirbed ve Dumû‘u Hayrî Yaşir”, *Cerîdetu’l-Mirbed*, Basra 03.04.2004, S. 3, s. 3.

صاهلا كالبراق
و رتب
حشودك يا عراق

Irak

Üstünden bulutlar geçiyor
Görmüyoruz doğduğunu ayın
Siyah semalarında.
Üzerinden savaşlar geçiyor
Görmedik Mehdi'yi⁷³, yürürken topraklarında
Şimdi dal içerimize
Tek başına
Kışneyerek Burak gibi
Ve düzene sok
İnsan yığınlarını Ey Irak⁷⁴

İşgalden sonra Irak şiirinde bazı değişiklikler meydana gelirken Saddam döneminde bulunan bazı hususların bu dönemde de aynen devam ettiği görülmektedir. Örneğin, Saddam döneminde Irak şiirini etkisi altına alan ideolojik şiir türü, işgalden sonra da Irak şiirine egemen olmayı sürdürmektedir.⁷⁵

Diğer yandan klâsik şiir tarzının “Tufan Sonrası Dönem”de biraz daha belirgin bir biçimde sürdürüldüğü dikkati çekmektedir. Saddam'ın devrilmesinden sonra Irak'ta genel olarak toplumu yönetenin, geçmiş kültürün muhafazasından yana olan dinî kesim olmasının, klâsik şiirin işgalden sonra devam edişinde bir dereceye kadar etkileyici olduğu düşünülebilir.

---

⁷³ el-Mehdi: beklenen Mehdi.

⁷⁴ Ziyâre Mehdi, “el-‘Irâk”, *Cerîdetu'l-Mirbed*, Basra 03.04.2004, S. 3, s. 2.

⁷⁵ Zâhir Cizânî, *Mecelletu'l-Elvâh*, www.alwah.com/alwah13/alwah13-15.htm.

Irak şiirinde seksenli yıllarda yaygın olan ve Saddam döneminde devam eden açık metin üslûbu –bu tür üslûpla yazılan şiirlerde belirli bir yapı, yorum, başlangıç ve sonuç yoktur– işgalden sonra da devam etmektedir.⁷⁶

İşgal üzerinden henüz kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen şiir alanında birkaç yeni divanın yayımlanmış olduğunu görüyoruz. Okuyuculardan büyük talep gören büyük şair Ahmed Matar’ın 2003 yılında çıkan divanı⁷⁷ ve kadın şair Revâ’ ‘Alî el-Cevâhirî’ nin 2005’de çıkan divanı, bu yeni ürünlere örnek olarak verilebilir.⁷⁸

II.2. İşgalden Sonra Şiir Konuları

İşgal sonrası Irak şiirinde konu zenginliği dikkati çekmektedir. Bu dönemde Irak şiirine daha önce görülmeven veya pek işlenmeyen yeni konular girerken, işgalden önce yaygın olan konuların bu dönemde artık işlenmediği görülmektedir. Örneğin, lider için methiye yazma geleneği yok denecek kadar azalmıştır. Bu dönemde methiye ve mersiye sadece bir kişi için yazılmıştır: İmam Hüseyin.

Saddam’a ait heykellerin devrilmesi ve toplu mezarlar gibi konuların şiire bu dönemde ilk kez girdiği görülmektedir. Bu yeni konulardan birincisinde söz konusu olan, sadece konunun yeni olmasından ziyade olayın yeni olmasıdır. Irak halkı tarih boyunca birçok savaş görmüştü ama böyle bir olayla karşılaşmamıştı. Zira Saddam hiçbir suçu olmayan Saddmasum insanları toplu olarak bu mezarlara gömmüştü.

Bu olaya Irak’ta ironik bir adlandırmayla “Büyük Hediye” adı verildi: Saddam tarafından halka bırakılan en büyük hediye! Toplu mezarları şiire konu eden şairlerden biri de ‘Abdurrezzâk er-Rubey’î’dir ve o *ez-Zemân* gazetesinde yayımladığı “el-Makâbiru’l-Cemâ’iyye” başlığını taşıyan şiirinde şunlara yer verir:

⁷⁶ Cum’a, *a.g.ad.*

⁷⁷ Ahmed Matar, *a.g.e.*

⁷⁸ Rava’ ‘Ali el-Cevâhirî, *Divânu Meşâ’iri’l-Cerîha*, Bağdâd, 2005.

مقابر الجماعة

بشياهم المتزلية
وبدون وصايا
ومحاكمات
وعزاءات
تناثرت عظامهم
وجماجمهم المعصوبة
بالريح التي
كشفت عورة الدكتاتور
دماؤهم تبيست
لكن دموع أمهاتهم
لم تتييس بعد
وكذلك الصرخات التي
أطلقوها
لإيقاظ السماء
من سباتها
لم ينتظروا
قرار الموت كثيرا
لكن باب انتظار
ذويهم لعودتهم
ما زال مفتوحا
على مصراعيه
ملاحظهم
أكلتها الأرض
واختلطت مفاصلهم ببعضها
لذلك
قالت أم لجارتها المنكوبة:

- أعيدي إلي
- ترقوة أبي
وهاك إبهام أخي
تذكار موت جماعي
يا ترى ...
ما الفكرة التي دارت
في هذه الجمجمة الصغيرة
قبل إطلاق الرصاص عليها؟
أيها الجلاد
كان الأخرى بك
أن تزرع عليها قبلة
بدلاً من طلقتك الخائبة
امرأة ملفوفة بعباءتها
إنها تحافظ
على أسرارها
لكن سرا ما
تسرب إلى أذن عميقة
وأودى بها في هذه الحفرة
أب قبل جمجمة ابنه
الذي خرج من أحضانه
للمدرسة
وعاد إلى السماء السابعة
وآخر اكتفى
بالفك الأيسر
من شقيقه
الذي عرفه
من حشوة مؤقتة
لسن الغزال

نقبوا الوطن جيدا
نقبوه..
ستجدون
في كل شبر جثة
وفي كل جثة طلقة
ووراء كل طلقة ديكتاتور
ووراء كل ديكتاتور
سلسلة
من المقابر الجماعية

Toplu Mezarlar

Ev elbiseleriyle,
Vasiyetsiz,
Yargısız
Taziyesiz, (öldürölüp gömölüvermişlerdi)
Çıkıverdi ortaya kemikleri,
Sargılı kafatasları,
Diktatörün aybını ortaya çıkartan rüzgârı.
Kurmuştu kanları, ama hala tazeydi
Annelerinin gözyaşları,
Ve çığlıklar,
Gökyüzünü
Derin uykusundan uyarırcasına attıkları.
Ölüm kararını pek beklememişlerdi, ama
Ardına kadar açtı,
Akrabalarının,
Geri döneceklerine ilişkin
Beklenti kapıları.
Yiyip yok etmişti toprak
Yüz hatlarını
Birbirine karıştırmıştı mafsalları.
İşte bu yüzden
Dedi ki bir anne, acılı komşusuna:
Geri ver de bana
Oğlumun köprücük kemiğini,
Toplu ölümün anısı olarak kalsın sende
Kardeşimin baş parmağı.
Kim bilir...
Kurşun sıkılmadan önce
Neydi aklından geçen
Bu küçük kafatasının?
Ey cellat!
Daha iyi yapardın,
Bir öpücük kondursaydın
Bu serseri kurşun yerine
Abasına⁷⁹ sarılmış bir kadın
Saklıyor sırlarını
Fakat bir sır
Derin bir kulağa sızmış
Ve götürmüş onu bu çukura
Ve bir baba öptü oğlunun kafatasını,
Okula gitmek için kollarından çıkıp da
Göğün yedi katına yükselen oğlunun kafatasını.
Ve bir başkası
Yetindi bulmakla sol çenesini

---

⁷⁹ Aba: Irak'ta kadınların kullandığı bir elbise türü.

Kardeşinin,
Tanıdığı geçici dolgusundan
Süt dişine yapılan.
Kazın vatanı iyice...
Kazın ki bulasınız
Her karışında bir ceset,
Her cesette bir kurşun
Her kurşunun ardında bir diktatör
Ve her diktatörün ardında da bir dizi
Toplu mezar.⁸⁰

İkinci yeni şiir konusu ise Saddam'a ait olan heykellerin devrilmesidir. Bu konu Irak şiiri için yepyeni bir konuydu. Zira Irak devletinin yakın tarihinde bir kaç hükümet kurulsa da, bu hükümetler ayaklanmalar sebebiyle sona ermişti. Bu geçmiş hükümetlerin liderleri için de heykeller yapılmıştı; lakin bu hükümetlerin sona ermesi ve liderlerinin heykellerinin devrilmesi hakkında hiçbir Irak şiiri yazılmamıştı.

Saddam'ın bütün Irak'ta dikilmiş binlerce heykeli vardı ve Irak işgal olduğunda bütün bu heykeller halk tarafından devrildi.

Tüm dünyanın gözü önünde Bağdat'ın en büyük meydanı olan Firdevs Meydanı'nda bulunan Saddam'ın en büyük heykeli 9 Nisan 2003 tarihinde Bağdat'ın düşmesiyle halk tarafından devrildi. Bu heykelin ve Irak'ta bulunan diğer tüm Saddam heykellerinin devrilmesi Irak'ta Saddam rejiminin sembolü oldu. Şair Haydar el-Hamadânî, bu olayı şiirinde şöyle anlatıyor:

---

⁸⁰ 'Abdurrezzâk er-Rubey'î, "el-Makâbiru'l-Cemâ'iyye", *Cerîdetu'z-Zamân*, Maskat 21.06.2003, S. 1536, s.10.

حديث الدكتاتور الأخير

كم أنت بائس
أيها الدكتاتور المنتفخ
مثل حوت ميت
تنظر إلى الساحات العامة
لترى الجموع
تنزع عيونك الميتة
من تمثالك المتناثر
سقطت
كخرقة بالية في مهب الريح
حناجر منتفخة بالهواء
تصيح فيك؟
تلعنك..
تقلع أظفرك النابتة
في جسدنا ،
فعلتها بالالاف
من ضحاياك
خلف زجاجات الليل
التي كنت تحشر فيها
يديك الدمويتين
هاهاهاهاهاهاهاهاها..
هاهاهاها
كم أنت بائس
أيها الجنرال المزور
وضعوك
على أوراق القمار

خرجت الناس
إلى الشوارع
تضحك منك
ورأينا النعال يعلو ويهبط
يعلو ويهبط
يعلو ويهبط عليك
أنك سراب بين دجلة
والفرات
تقف النخلة في بابك
المخلوع لتشتكي
تقف العصفير
تقف الاهوار
و الأسماك و تضحك عليك
دعاء الأمهات
المتشحات بالسواد
و صراخ الجنود العائدين
من جماجم الحروب
الجميع تجمعوا في
الشارع المفتوح
قرب ساحة الوطن
ينظرون في السماء
و يضحكون
يا أيها البائس في الجحور
و في خيال خصب
لشاعر أجير
خرج الأطفال في الشوارع
في الأزقة
في الساحات يمرحون

يلعبون بالتمثيل
المخطمة و العروش
خرجت النساء تلعنك
في المخطات.

Diktatörün Son Konuşması

Ne kadar zavallısın
Ey şişko diktatör
Tıpkı ölü bir balina gibi
Meydanlara bakıyorsun
Görmek için insan yığınlarını
Çıkarırken ölü gözlerini
Dağılan heykelinden
Heykelin çöküverdi yere
Rüzgâra kapılan eski bir paçavra gibi
Havayla dolu boğazlar
Sana bağıyorlar,
Lanetliyorlar seni
Söküp atıyorlar
Vücudumuza girmiş olan pençelerini,
Geçirmiştin sen pençelerini
Kurbanlarından binlercesine
Kanlı ellerini doldurduğu
Gizli işkence odalarında.
Ha ha hahaha
Ha ha ha ha!
Sen ne kadar zavalısın
Ey sahte general
Senin resimlerini koydular
Oyun kağıtlarının üzerine
İnsanlar döküldü sokaklara
Gülmek için sana.
İnip kalkan terlikler gördük
İniyor kalkıyordu
İniyor kalkıyordu üzerine.
Sen bir serapsın
Dicle ile Fırat arasında.
Sökük kapındaki hurma ağacı
Kalkmış seni şikâyet ediyor.
Serçeler,
Göller,
Balıklar...
Hepsi kalkmış seni şikâyet ediyor

Ve gülüyorlar hâline.
Karalara bürünmüş annelerin duası
Savaşların enkazından dönen
Askerlerin haykırışları...
Hepsi toplanmış
Vatan meydanının yakınındaki
Açık caddede
Dikmişler gözlerini gökyüzüne gülüyorlar.
Ey inlerdeki mutsuz kişi
Ey parayla satın alınmış bir şairin
Geniş hayalinde kalmış zavallı!
Dökülmüş çocuklar caddelere
Sokaklara,
Meydanlara çıkmışlar
Eğleniyorlar,
Oynuyorlar parçalanmış heykellerle
Ve tahtlarla.
Kadınlar çıkmışlar dışarıya
Seni lanetliyorlar istasyonlarda.⁸¹

Iraklı şair, sadece bu iki konuda şiir yazarken özgürdü; kendisinin ve Irak halkının bütün coşkularını, üzüntülerini, acılarını bu şiirlerle özgürce ifade etti; çünkü diğer şiir konularını işlerken hâlâ korku ve baskı altında bulunuyordu.

Vatana ağıt biçiminde görülen bir tür mersiye de bu dönemde Irak şiirinde görülmektedir. Bu tarz şiirlerde Iraklı şairler, bir yandan Irak ve geride kalan savaş enkazı için ağıt yakarken, diğer yandan halkı tek ve parçalanmamış bir Irak fikrini yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca halktan sabretmelerini ve birbirlerine sarılıp kenetlenmelerini istemektedirler.

الصفقة السوداء

---

⁸¹ Haydar el-Hamadâni, "Hadîsi'd-Diktatûri'l-Ahîr", *Cerîdetu'z-Zamân*, Washington 15.07.2003, S. 1557, s.13.

اتفق الجميع على قتل وطني..
الجار و الأخ و الصديق.. و الغريب..
اتفقوا على .. تقسيم هذا البيت
فقسموا الاوراق و السعيفات مثلما
تقسم الأسهم
في بورصات العبيد..
اتفقوا على عريس أبيض محارب
مفتول العضلات
ليغتصب بغداد..
عفوا ليحرر العراق.. و الوطن.
كتبوا بالحبر الأسود..
أحرف العراق..
بعثوها في الهواء..
أسقطوها في التراب..
قالوا ستخرج آلهة العراق..
برميل نفط..
بعثوا الحروف مرة أخرى..
فسقطت على سطح دجلة
هكذا:
قارع.

Kara Pazarlık

Yurdumu öldürmek için anlaştı herkes
Komşu, kardeş, arkadaş.. ve yabancı..
Anlaştılar bu evi paylaşmak için
Yaprakları ve hurma dallarını paylaştılar, tıpkı
Hisselerin paylaşımı gibi,
Köle borsalarında..
Adaleleri güçlü
Savaşçı beyaz bir damatla anlaştılar,
Gasp etmesi için Bağdat'ı..
Pardon, özgürlüğe kavuşturmak için

Irak'ı, vatani.
Siyah bir mürekkeple yazdılar
Irak'ı oluşturan harfleri
Sonra saçtılar havaya
Düşürdüler toprağa
Sonra da dediler ki
Petrol varilini ortaya çıkartacak
Irak'ın tanrıçası...
Harfleri bir daha saçtılar
Bu kez Dicle'ye düştü
İşte böyle
Falcı.⁸²

Klâsik Arap şiirinde, özellikle Endülüs şiirinde bilinen şehir için mersiye yazma geleneği işgal sonrası Irak şiirinde yeniden canlandırıldı; özellikle Bağdat şehri ve Irak'ın diğer şehirleri için.

Irak şairi, ister Irak içinde bulunsun, ister dışında; ister Saddam'ın şairi olsun ister onun karşısında; en güzel ağıtlarını Bağdat için ve bu şehrin başına gelen felaket için yazar:

بغداد بنفسجك الحزين يسيل على الأغنية

بغداد ..
أسمعك ..
و لكن ..
كل شيء على ما يرام
أسمع رنينك
و دقات قلب الجنين
لست بعيدا
لألود بحانة
أو لأبدا من جديد..

⁸² Haydar el-Hamadânî, “Sıfkatu's-Sevdâ”, *Cerîdetu'z-Zamân*, Washington 21.07.2003, S. 1562, s.13.

يا أنثى المساء
يا سرير الغائبة
يا أنفاس من غفت
على صدر عشيقها
في ليلة ممطرة..
يا شمعدان الأرض
و كحل عذراواتها..
أنا الآن غرب التيه
و شرق مراياك الموحشة..
عين على برابرة ولوا
و عين على برابرة يجيئون..
أسمعك..
بغداد أسمعك
يا نداء غربية
تهز بدمعها شبك الضريح
يا جرح تائهة
تلعثت خطواتها
و أدركها المساء..
يا عقيق القرى
و شهد المدائن
يا أول الشهوة
و انتصار الدمع
على الحرائق..
بغداد ..
أسمعك
و أسمعك
و أرنو لبنفسجك الحزين
يسيل على الأغنية..

Bağdat..Üzgün Menekşe Çiçeğin Şarkıya Ağlıyor

Bağdat..
Seni duyuyorum..
Ama..
Her şey yolunda
İniltini
Ve ceninin kalp atışlarını duyuyorum
Uzakta değilim
Bir meyhaneye sığınmaya
Ya da yeniden başlamaya
Ey akşamın kadını
Ey meçhul kadının yatağı
Ey yağmurlu bir gecede
Sevgilisinin göğsünde
Uyuyanın nefesleri!
Ey yeryüzünün şamdanı..
Ve bakirelerin sürmesi
Şimdi ben çölün batısında
Ve yalnız aynalarının doğusunda
Bir gözüm giden barbarlarda
Diğeri gelen
Duyuyorum seni
Duyuyorum seni Bağdat
Ey Yabancılaşmış bir kentin çılgığı
Döktüğü gözyaşları karşısında titriyor türbenin⁸³ pencereleri
Ey yolunu kaybetmiş,
Adımları kararsız,
Geceye yakalanmış kentin yarası!
Ey köylerin akik taşı,
Ey şehirlerin bal peteği,
Ey ilk arzu,
Ey yangınlara karşı gözyaşının zaferi,
Ey Bağdat!
Duyuyorum seni,
Duyuyorum sesini
Ve bakıyorum boynu bükük menekşene,
Şarkıyla ağlıyor.⁸⁴

⁸³ Türbe: Şair burada Bağdat'ta bulunan İmam Kâzım'ın türbesini kastediyor.

⁸⁴ Kerîm Şegîdil, "Bagdâd Benefsecuke'l-Hazîn Yusûlu 'ale'l-Ugniye", *Cerîdetu's-Sabâh*, Bagdâd 31.10.2005, S. 689, s.10.

Bu dönemde kentler için yazılan mersiyeler yanında “ihamet” konusu da Irak Şiirinde kendine yer bulmuştur. İşgale karşı Arap ülkelerinin tavrı, Esmâ’ İnâyetullah tarafından şöyle dile getirilmiştir:

عیب علیکم یا عرب

عیب علیکم هذا الصمت یا عرب
إني في صمتکم الغریب أرى العجب
هذه ایلمکدنیا تحترق بنار ذات لهب
و أنتم تضحکون و لا تبالون رغم الغضب

Ayıp Size Ey Araplar!

Bu suskunluk size ayıptır ey Araplar!
Sizin tuhaf sessizliğinize hayret ediyorum.
Bu dünya alevli bir ateşle yanıyor
Bu kızgınlığa rağmen gülüyorsunuz ve aldırış etmiyorsunuz.⁸⁵

İşgalden sonra Irak Şiirinin konuları arasına katılan ‘ihamet’ kavramı, Irak halkının maruz kaldığı işgale sebep olan eski yönetim ve adamları için kullanılmış, Saddam ve yardımcılarının ülkeyi nasıl yabancı işgaline götürdükleri özenle Şiire aktarılmıştır.

⁸⁵ Esmâ’ İnâyetullah, “‘Aybun ‘Aleykum Yâ ‘Arab’”, 20.04.2004, http://www.albasrah.net/thaqafa_fnoon/sh3r/asma_210404.htm

مناجاة بغداد

من باعك بغداد، من باعك
يا ليل العشق و صدى التاريخ
من بالغدر لوى باعك
من باع التاريخ برمته
و هوى بالعز و شيمته
من يحمل عني أوجاعك
من باع البصرة و السياب
غدر الصحبة و الأصحاب
و الموج يتهادى بشراعك
بغداد العرب أسأها
و الليل يناغي ظفائرها
أين العلم و أين النور
أسأل دجلة و المنصور
بابل تلتهم بسمتها حزنا
و يتوارى حجلا آشور
بغداد و ليلي يورقني
الجرح النازف يدميني
و الحزن كسيف يذبني
يقتلني.. يسحقني.. يرميني
بغداد و شمسة غائبة
و الليل طويل يشحيني.

Bağdat'a Sesleniş

Seni kim sattı Bağdat; kim sattı seni?
Ey aşk gecesi ve tarihin yankısı
Kim seni kalleşçe kıvırtıp sattı
Tarihi tümüyle kim sattı,

Onurunu ve şerefini batırdı
Acılarını kim alır üzerimden
Basra'nı ve es-Seyyâb'ı kim sattı⁸⁶
Dostluğa ve arkadaşlara kim ihanet etti
İndiriyor yelkenlerini dalgalar
Soruyorum Arapların Bağdat'ına
Okşarken gece pençelerini
Hani nerede bilim, nerede ışık
Soruyorum Dicle'ye ve el-Mansûr'a⁸⁷
Bâbil üzüntüsünden tebessümünü gizliyor⁸⁸
Ve Asur ise utancından saklanıyor⁸⁹
Bağdat ve gecem beni uykusuz bırakıyor
Kanayan yara kanımı akıtıyor
Ve üzüntü bir kılıç gibi kesiyor beni,
Öldürüyor..eziyor..fırlatıyor
Ey Bağdat.. güneşin batmış
Izdırap veriyor bana uzun gecen.⁹⁰

Arap edebiyatında özellikle de şiirde bulunan 'direniş edebiyatı' (*Edebu'l-Mukâveme*) işgalden sonra Irak edebiyatının şiir konuları arasında yer aldı. Amerikan ordusu Irak'ı işgal ettikten birkaç ay sonra Irak'ın bazı şehirlerinde -özellikle Fellûce'de- Amerikan ordusuna karşı direniş hareketleri baş gösterdi. Buradan bazı şairler bu direniş hareketleri için şiirler, 'direniş methiyeleri' yazdılar. Bu methiyelerde direniş hareketlerini destekleyerek, bu direniş hareketlerinin görüldüğü şehirleri yücelttiler:

---

⁸⁶ Basra: Irak'ın güneyinde bulunan bir şehir. es-Seyyâb: 1950'li yıllarda kullanılan serbest şiirin öncülerinden olup modern Arap şiirinin gelişimine çok büyük katkılar sağlamış Iraklı şair.

⁸⁷ Dicle: Irak'ta bulunan bir nehrin ismi. el-Mansûr: Bağdat'ı yapan Abbasi halifesinin ismi.

⁸⁸ Babil: Irak'ta eski ünlü bir şehrin ismi.

⁸⁹ Asur: Iraklıların eski tanrıçasını ismi.

⁹⁰ Sâlih Muhammed Hadar eş-Şercî, "Munacâtu Bagdâd", *Cerîdetu İtticâhi'l-Âhar*, Bagdâd 29.11.2003, S. 145, s.28.

برقية تحد

قلنا لكم
بغدادُ ليست تعرفُ الهزيمة
قلنا لكم
لن يصمتَ الأذان في المساجدِ القديمة
لن تستطيعوا أبداً
أن تسحقوا شمسنا التي تنامُ
في عيون الكرخ و الرصافة
و الفلوجة العظيمة
قلنا لكم
بغدادنا مقبرة لكل غطرساتكم
لكنكم لم تسمعوا
ذوقوا إذا عقوبة الجريمة
فردنا في وجهكم مسلح بالنصر و العزيمة
يا أيها الغزاةُ
إن رغبة المقاومة
مزروعةٌ في أرضنا كالقمح و الشجون
يا أيها الغزاةُ الحاقدون
أنتم ذئابُ النفطِ
والأحلام
و العيون
عودوا إلى نسائكم
عودوا إلى شذوذكم
فإنكم على ثرى بغداد مهزومون ..

Size söyledik
Bağdat yenilgi nedir bilmez
Size söyledik
Eski mescitlerde ezanlar asla susmayacak diye
Asla başaramayacaksınız ezmeyi
Uyuyan güneşlerimizi
Karh'ın ve Rusafe'nin gözlerindeki⁹¹
Ve büyük el-Felluce'deki⁹²
Size dedik ki
Bağdat'ımız her kibirli küstaha mezar olmuştur
Fakat duymadınız
O zaman tadın suçun cezasını
Size vereceğimiz yanıt, zaferdir, kararlılıktır
Ey saldırganlar!
Direniş arzusu,
Dikilidir toprağımızda, tıpkı buğday gibi, acılar gibi.
Ey kin kusan saldırganlar!
Sizler petrol kurtlarsınız
Düşlerin ve gözlerin kurtları.
Geri dönün kadınlarınıza
Dönün sapık hayatınıza.
Çünkü hezimete uğrayan tarafsınız sizler Bağdat topraklarında.⁹³

Pek tabiidir ki; bu konuyla ilgili yazılan bütün şiirler Irak dışında kaleme alınmaktadır; çünkü bu şiirleri Irak içinde yazan bir şairin terörist damgası yemesi ve terörü desteklemekle suçlanması kaçınılmazdır.

Bu dönemde bir de “işgal kuvvetini zemmetmek” konusu da şiirde işlendi. Bazı şairler bu dönemde Amerikan ordusunu zemmeden şiirler yazdılar ve ABD'nin amacının Irak halkını Saddam rejiminden kurtarmak değil, Irak'ta kendi arzularını yerine getirmek olduğunu eserlerinde ifade ettiler. Irak'a, Irak halkını Saddam'ın baskısından kurtarmak ve ülkeyi demokratik bir yapıya kavuşturmak amacıyla giren Amerika, bugüne değin ülkede demokrasiyi ve huzuru sağlamayı başaramadığı gibi,

---

⁹¹ Kerh ve Rusafe: Irak'taki Bağdat şehrini ortadan ikiye ayıran bölgelerin ismi.

⁹² el-Felluce: Irak'ta doğuda bulunan bir şehrin ismi ve aynı zamanda da direnişin ilk doğuş yeri.

⁹³ Nâsır Sâbit, “Berkıyyatu't-Tehaddî”, 09.05.2004,
http://www.albasrah.net/thaqafa_fnoon/thabt_090504.htm.

tersine bu ülkenin insanları için tarifsiz üzüntü ve acılara vesile oldu. Iraklı şairler, bütün bunları yazdıkları şiirlerde anlattılar.

Irak sınırları dâhilinde bu türden içeriği bulunan şiirleri yazmak ve yayınlamak asla söz konusu dahi edilemeyeceğinden, bu şiirler de, direniş hareketlerini haklı çıkaran eserler gibi Irak dışında kaleme alınmıştır.

Şair Serkûn Polus altmışlı yıllarda Irak'ta çıkan bir edebî topluluğun *Cemâ'at Kerkûk* (Kerkük Grubu) üyelerinden biridir. Irak'ın Amerikan güçlerince işgal edilmesi sonrasında kaleme aldığı bir şiirinde şunları söyler:

هذا السيد الأمريكي

الموت
هذا سيّد
من أمريكا
جاء ليشرب
من دجلة
و من الفرات
الموت
هذا سيّد عطشان
سيشرب كلّ ما في آبارنا
من نפט و كلّ ما
في أنهارنا
من ماء .
الموت
هذا سيد جائع
يأكل أطفالنا بالآلاف

الآفأ بعد الآف
بعد الآف.
هذا سيد
جاء من أمريكا
ليشرب الدم
من دجلة
و من الفرات.

Bu Amerikalı Beyefendi

Ölüm
Bu bir beyefendi
Amerika'dan
İçmeye geldi
Dicle'den
Fırat'tan
Ölüm.
Bu beyefendi susamış
İçecek kuyularımızdaki bütün petrolü
Ve nehirlerimizdeki
Bütün suları.
Ölüm
Bu beyefendi aç
Binlerce çocuğumuzu yiyecek
Binlerce, binlerce
Bu beyefendi,
Amerika'dan geldi
Kan içmeye
Dicle'den
Fırat'tan.⁹⁴

Bir yandan geçmiş yönetim ve ülke dâhilinde at koşturan işgal kuvvetleri yerilirken, öte yandan Irak'ta ortaya çıkan güncel olaylar da şiire konu oldu. Örneğin,

⁹⁴ Serkun Bolis, "Haza Seyyidu'l-Emriki", 19.04.2003,
http://us.moheet.com/asp/show_g.asp?pg=2&101=991100, California.

işgalden sonra Amerika tarafından ‘Irak Geçici Yönetim Komisyonu’ adıyla bir komisyon kuruldu. Bu, Saddam düştükten sonra vücuda getirilen ilk hükümet şekliydi ve bu komisyon Irak halkının bir kısmı tarafından kabul görürken, halkın büyük bir kısmı da işgal kuvveti tarafından kurulmuş olduğu gerekçesiyle bu komisyonu reddetti. Şiirde çeşitli yaklaşımlarla ele alınan bu durum, aynı anda hem methiyeye hem de hicviyeye malzeme oldu. Konuya olumsuz açıdan yaklaşan şairlerden Halil İbrahim Uleyvî, oluşturulan bu meclisi, “uydurma” olarak niteler ve bu oluşumun içinde yer alanları olumsuz yönde eleştirir:

المجلس الملقق

و المجلس المأجور تلصيق	بغى و عدوان و تلفيق
و خيارهم بالذل مطروق	فهمو لأهل البغى مطرقة
للمعتدي و استخدم البوق	شعب يموت و قادة ركعت
بالمعتدين سيكسد السوق	يا مجلس الذل اللذين أتوا
و ينالكم حكم و تطبيق	و يبيعكم من كان يجلبكم
للناس إيضاح و توثيق	و ظهوركم يوما سيكشفه
و عليكمو ستضيق الطوق	و يسومكم من سام قبلكمو
سيقدرون بأنهم نوق	كل الذين تعاملوا معكم

Uydurma Meclis

Zulüm, düşmanlık, yalan dolan, kiralık meclis uydurma
Onlar zalimlerin elinde bir çekiçtiler, onların zilleti seçtikleri bellidir
Ölmekte olan bir halk, düşmana boyun eğen liderler ve kullandı borazan
Ey düşman getiren aşağılanmışlık meclisi! Pazar kesat olacak
Sizi sağan, sizi satacak, cezaya çarptırılıp çekeceksiniz cezanızı
Bir gün ortaya çıktığımızda, bu durumu belgeli açıklamalarla siz söyleyeceksiniz insanlara.

Sizden öncekileri satanlar, sizi de satacaklar ve içinde bulunduğunuz çember daralacak
Sizinle çalışanların hepsi ;
Anlayacaklar dışı deve olduklarını.⁹⁵

Kadın şair Ravâ' Ali el-Cevâhirî ise, Halîl İbrâhîm 'Aliyevî'nin tersine, "Li Ba'di't-Tahrîr" adlı şiirinde bu meclisle ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunur:

لبعد التحرير

و اليوم نفتح صفحة أخرى، نرومها زاهية أكرى
داعية للسلم عازمة إحدى
فاليوم لنا مجلس
و غداً سيعقد المجلس
و بعده سيعان المجلس
يروم الحرية
و يمنع البغية
و يجتث البعثية
و سينفع أجيالا
و صفوه غدرا، و أسروه أسراً
و فارنوه بصدام جوراً
فما لكم لا تعلمون
أننا نروم مجلس مصون
فهو لأيام الحرية مضمون
اليوم و غداً
لن يضيع سداً
و سيلقى الاقبالا

⁹⁵ Halîl İbrâhîm 'Aliyevî, "el-Meclisu'l-Muleffak", 27.04.2004,
http://www.albasrah.net/maqalat_mukhtara/arabic/0404/31awi_270404.htm

لأشرف العوائل، ولأحق الاهالي، و لأحسن الكمائل
و لأقسامك السلام
ولأعضائك الاحترام
و لحكمك حسن الختام
فاليوم لن نجزع
وللآمال لن نقطع
و لأيام سوف نشفع
لقد جلبت الجبور
و لأيامنا دخل السرور
و سنرمي الاحمالا
كل شهر يطل علينا رئيس
كل شهر في يوم الخميس
نستقبله بالزهور
و نخصه بالامور
يا رئيسنا الصبور
سيعقد المجلس
و ينجح المجلس
ولأوغاد سوف نذكر
و سنحقق المحالا

Bağımsızlığın Sonrası İçin

Bu gün yeni bir sayfa açarız
Muhteşem bir düş gibi arzuladığımız
Barışa çağırın, yol göstermeye kararlı
Bir meclisimiz var bizim bugün
Yarın toplanacak olan
Yardımcı olacak sonrasında...
Özgürlüğü arzu eden
Ve haksızlığı yasaklayan
Baasçılığın kökünü kazıyan
Nesillere yardımcı olan
Bu meclisi vefasızlıkla tasvir ettiler ve sıkıştırdılar onu bir esir gibi

Bu meclisi adaletsiz bir şekilde Saddam'la karşılaştırdılar
Neden siz anlamıyorsunuz?
Biz, saygın bir meclis diliyoruz
Bu meclis özgürlüğün bir garantisidir
Bugün ve yarın
Boşuna kaybolamaz
Gözde olacak olan
En asil aileler, en değerli halklar ve en iyi olgunluklar için
Bölgelerine selam!
Üyelerine saygı!
Hükmüne güzel sonuç!
Kederli olamayız bugün
Ümitleri de kesmeyiz
Günlere şefaathçi oluruz
Mutluluğu getirdin
Günlerimize soktun şenliği
Angaryalarımızı atarız
Her ay bir lider zuhur eder bize
Her ay Perşembe günü
Onu güllerle karşılar
Ve danışmaya tahsis ederiz
Ey sabırlı önderimiz!
Meclis toplanacak
Ve başarılı da olacak
Alçaklara hatırlatırız:
Biz imkânsızlıkları aşarız...⁹⁶

Saddam döneminde bazı şairler, Saddam'ı İmam Hüseyin'e benzeterek ona övgü dolu şiirler yazıyorlardı. Saddam döneminin son bulmasıyla birlikte daha önce Saddam'a övgü şiirleri yazmış şairlerin suskunluğa gömüldüğü, buna karşılık İmam Hüseyin'e yönelik methiye ve mersiye'nin devam ettiği görülmektedir.

Yine Irak topraklarında şairler, dinî konular ve ilişkiler içerisinde incelenebilecek olayları, özellikle Şîf mezhebine ait olan önemli hadiseleri kaleme alarak, bu olayları söz konusu dönemin şiirine sokmuş oldular. Zira Saddam döneminde bu konularla ilgili şiir yazmak yasaktı. Bu tür şiirler, sadece İmam

---

⁹⁶ Ravâ' Ali el-Cevâhiri, "Li Ba'di't-Tahrîr", *Meşâ'ir Cerîha*, Bağdâd 2005, s. 19-21.

Hüseyin hakkında yazılan methiyeler ve mersiyeleri kapsamakla kalmadı; bununla beraber diğer dinî konular ve şahsiyetler de şiirde öne çıkmaya başladı.

Örneğin Hz. Ali'nin halife olduğu *Yevme'l-Gadîr* günü kutlama etkinlikleri uzun bir aradan sonra yeniden başladı ve bu etkinlikler bağlamında pek çok şiir de üretildi.⁹⁷

Irak'ta, işgalden dolayı her geçen gün artan patlamalarda masum insanlar hayatlarını kaybettiler. Bu patlamalar bazı şairler tarafından şiirde işlendi ve yavaş yavaş bu felaket manzaraları ve doğurduğu his ve düşünceler, şiirin önemli konularından biri haline geldi.⁹⁸

Örneğin 10 Eylül 2005 tarihinde Bağdat'ta İmamlar Köprüsü'nde (*Cisru'l-E'imme*) büyük bir facia yaşandı. Facia olduğu sırada Şî mezhebinde önemli bir günü kutlamak amacıyla binlerce insan Bağdat'taki İmam Kazım türbesini ziyaret için yola düşmüşlerdi ve bu faciada çok sayıda insan yaşamını yitirdi. Bu olay pek çok şair tarafından şiirlerinde işlendi.⁹⁹

Bu dönemde ayrıca “arkadaş ağıtı” konusu Irak şiirinde görülmektedir. Irak'taki patlama olaylarında bazı şairler hayatlarını kaybettiler ve geride bıraktıkları birçok sevenleri içinde şair dostları, bu acıyı ifade etme aracı olarak şiiri kullandılar ve hayatlarını kaybeden şair arkadaşları için mersiyeler yazdılar.¹⁰⁰

Ayrıca Amerikan ordusu askerlerinin masum insanların evlerine yaptığı saldırılar hakkında da zemmedici şiirler yazıldı. Bu şiirler, bizzat Irak'ta yaşayan şairler tarafından kaleme alınmıştır.¹⁰¹

---

⁹⁷ Faysal el-Mahna, *Cerîdetu's-Sabâh*, 08.02.2005, S. 763, s. 13.

⁹⁸ Beşşâr eş-Şeddâd el-Hayevî, *Cerîdetu's-Sabâh*, 06.10.2005, S. 672, s. 8.

⁹⁹ Sâlim Sâlim, *Cerîdetu's-Sabâh*, 19.10.2005, S. 679, s. 8.

¹⁰⁰ Mâcid Meved, *Cerîdetu's-Sabâh*, 21.11.2005, S. 704, s. 8.

¹⁰¹ Ali el-Anbârî, *Cerîdetu's-Sabâh*, 30.11.2005, S. 712, s. 8.

Aynı zamanda Irak toplumunu ilgilendiren konular şairler tarafından ilgi görmüştür. Bu konuların başında, kadın hakları yer almaktadır. Irak kadınına başta aile içinde olmak üzere, toplum nezdinde itibar kazandırmak ve önem vermek, şairler tarafından dikkat çekilmek istenen başka bir önemli konu olmuştur.

Aile bağlarını ve aileyi oluşturan bireylerin birbirlerine bağlı olmaları gerektiğini konu alan şiirler de Iraklı şairler tarafından kaleme alınmıştır.¹⁰²

Bütün bunların ötesinde, hizipçilikten ve mezhepçilikten uzak, tek, özgür ve parçalanmamış bir Irak'ın yeniden inşa edilmesi, geleceğe yönelik umudun ve gayretlerin başlıca yaşam şekline dönmesi arzusu, Iraklı şairlerin şiirlerinde sıkça işlenmektedir.¹⁰³ Bu tarz şiirlere İhsan Nâcî'nin aşağıdaki şiirini örnek olarak vermek mümkündür:

أن لله جنودا من غسل

لا تفقدوا هذا الأمل
كم مرة قلت لكم
لا تفقدوا هذا الأمل
أني أرى طالعكم
يشرق فيه سعدكم
أني أرى كل النجوم الباهرة
أني أرى هذي الورود الزاهرة
قد احتوت عالمكم
و قبلته في المقل
لا تفقدوا هذا الأمل
لا تفقدوا هذا الأمل

¹⁰² Hâlid Latîf es-Sûdânî, *Cerîdetu'z-Zamân*, Bağdat 09.11.2003, S. 1657, s. 13.

¹⁰³ İhsân en-Nâcî, *Cerîdetu'z-Zamân*, Bağdat 03.08.2003, S. 1573, s. 13.

وواصلوا سير العمل
وواصلوا سير الجهاد
لا تعطوا للطاغي مهمل
فبجوره هذي البلاد
أصبحت كالمعتقل
حلوا أوتار الفساد
و أبعدها هذه الملل
و أعلموا إذ لم يقف في رده حد
الأسل
فأن لله جنودا من غسل.
أحسان الناجي

Allah'ın Baldan Askerleri Vardır

Bu ümidi yitirmeyin
Kaç kere söyledim size
Bu ümidi yitirmeyin
Ben sizin talihinizi görüyorum
Şansınız parlayacak
Bütün parlayan yıldızları görüyorum
Ben bu parlayan çiçekleri görüyorum
Dünyanızı kapsamış
Onu gözlerinden öptüm
Bu ümidi yitirmeyin
Bu ümidi yitirmeyin
Ve çalışmaya devam edin
Ve savaşa devam edin
Zalime fırsat vermeyin
Onun yüzünden bu ülke zulmüyle
Bir toplama kampı gibi oldu
Bozuk telleri çözün
Ve bu bıkkınlıktan uzaklaşın
Ve bilin ki kılıç ona engel olmayı başaramadıysa
Gerçekten Allah'ın baldan askeri var.¹⁰⁴

¹⁰⁴ İhsan Nâcî, “İnne Lillâhi Cunûden mine'l-‘Asel”, *Cerîdetu'z-Zamân*, 03.08.2003, S. 1573, s. 13.

İşgal sonrası Irak'ta şiir, 1950'li ve 1960'lı yıllardaki sanatsal düzeyine ulaşamamış olsa da, Saddam dönemine nazaran bünyesinde estetik unsurları daha çok barındırmaya başlamıştır. Saddam döneminde Saddam'ı övmek dışında bir misyonu görülmediğinden şiire karşı oluşmuş olan duyarsızlık, bu dönemde yavaş yavaş ortadan kalkmış; özellikle yaşanan acılarla dokunan ve direnişi motive eden içeriğiyle işgal sonrası şiir, edebî türler arasında Iraklıların gözde sanat dalı niteliğini yeniden kazanmıştır. Irak'ta işgal altında yaşayan şairler, ifade özgürlüğü açısından kendilerini hâlâ kısıtlanmış gördüklerinden, halkın beklediği tonda şiir pek üretemeseler de, Irak dışında yaşayan Iraklı şairler, duygu yüklü şiirleriyle Irak şiirine büyük bir canlılık kazandırmaktadırlar.

II.3. İşgalden Sonra Saddam'ın Şairlerinin Ortaya Çıkışları:

İşgalden sonra Irak'ta edebiyat alanında ilginç bir gelişme meydana geldi. Saddam döneminde ona methiyeler yazan, bu övgüleri karşılığında Saddam'dan çeşitli unvanlar almış olan ve dolayısıyla "Saddam Şairleri" olarak anılan şairler, Irak'ın işgal sürecinde içinde bulunduğu tehlikeli ortam karşısında kolay yolu tercih ederek Paris, Katar ve Dubai gibi güvenli yerlere gitmişlerdi. Bu şairler, işgal sonrasında beklenmedik bir biçimde ortaya çıkıp bu kez Irak için mersiye, direniş için övgüler söylemeye başladılar.

Böyle bir durumun ortaya çıkması iki ayrı sebeple açıklanabilir: Ya bu şairler bir zamanlar Saddam için yazdıkları methiyelerden dolayı içlerinde vicdan azabı duyarak bu dönemde yazdıkları şiirlerle Irak halkından özür dilemek istemişler ya da

bu şairler işgalden sonra yazdıkları şiirlerle tamamen samimî duygularını yansıtmışlardır.

Ancak bu ihtimallerin her ikisi de zayıftır. Çünkü bu şairler bir zamanlar Saddam için yüzlerce methiye yazdılar ve adil bir yönetim olmamasına rağmen yazdıkları gerçek dışı methiyelerle Saddam rejimini yücelttiler.

Ama açık olan şu ki; bu şairler, Saddam zamanında şiir sanatını bir mesleğe dönüştürüp şiir yoluyla para kazanmanın ardına düştüler. Bunun için de bu şairlere Saddam tarafından resmî lakaplar verildi. “Kadisiye Şairi”, “Savaşların Annesi Şairi”, “Baas Şairi” gibi lakapları¹⁰⁵ alan bu şairler bu lakaplarını işgalden sonra da taşımak istemişler; dahası, işgal sonrasında “Direniş Şairleri” lakabına da talip olmuşlardır. Ne var ki bu şairler, bu girişimleriyle, halkın gözünde daha önce oluşturmuş oldukları olumsuz imajı yok etmeyi başaramamışlar, Saddam döneminde görmüş oldukları ilgiyi Saddam sonrasına taşıyamamışlardır. Bunun belki de en önemli nedeni; yurtlarına yapılan işgal karşısında direniş hareketine katılan Iraklılar ateş önünde Amerikan ordusuna karşı mücadele ederken, bu şairlerin Paris, Katar, Dubai gibi yerlerde yaşamlarını sürdürme yollarına gitmeleri ve bunun da işgal sırasında Irak'ta kalmayı seçen entelektüeller tarafından çok iyi biliniyor oluşudur.

Bu şairlerden ‘Abdu’r-Rezzâk ‘Abdu’l-Vâhid, Saddam zamanında “Reis Şair” lakabının, şair Hamîd Sa’îd ise “Baas Şairi” lakabının sahibiydi. Kadın şairlerden Sâcide el-Mûsevî’nin lakabı ise “Savaşların Annesi Şairi” idi.

Bu şairlerin işgal sonrası şiirlerine baktığımız zaman bunların öncekilere kıyasla daha kuvvetli bir yapıya, dil ve üslûba sahip olduklarını görürüz. Bu şiirlerde muhteva açık bir şekilde karşımıza çıkar. Hepsinden önemlisi Irak’ın işgalden sonra

---

¹⁰⁵ el-Huceyri, *a.g.mak.*, s. 3.

içinde bulunduğu zor durumu belki de en gerçekçi ve en dokunaklı bir biçimde işleyen şairler, bunlardır. Bunun nedeni Irak'ta kalan şairlerin içinde buldukları birtakım korku ve çekinceleri, Irak dışına çıkmış olan bu şairlerin yaşamıyor oluşlarıdır. Şair 'Abdu'r-Rezzâk 'Abdu'l-Vâhid, işgal sonrası Irak'ı konu edinen bir şiirinde şöyle diyor:

أنت أقوى يا بلادي

دبابتهم .. كل صواريخهم اللئيمة
كل ما أنشبت فيك الكفر في ليلة الجريمة
كل تلك الطائرات
كل أقزام الغزاة
أنت أقوى الآن منها يا بلادي
أنت، لا.. لم تخلق في آي يوم للهزيمة!
ليجمعوا مرتزقة
في حيث ما تشحذ أمريكا جنودًا صدقة
بألف عذر قدر
و ألف دعوى نزقة
تأتي بهم للعراق حطبًا للمحرقة
يا دولا باعت بنبيها دون أدن شفقة
يا دول المرتزقة
أنتِ أرض الأنبياء
أنتِ أرض الطيبين الأكرمين الأتقياء
من أعالي كرده مند
لأقاصي كربلاء
فأغسل هذه القذارات بطوفان للدماء
يا بلادي .. يا بلاد الشهداء
عبد الرزاق عبد الواحد

En Güçlü Sensin Ey Vatanım

Tankları..bütün alçak füzeleri
Suç gecesinde içinde günah uyaran her şey
O uçakların hepsi
Saldırganların bütün cüceleri
Ey vatanım, şimdi sen onlardan daha güçlüsün
Sen.. Hayır, hayır.. Bir gün yenilesin diye yaratılmadın sen
Toplasınlar paralı askerleri
Amerika istediği yerden sadaka olarak asker dilensin
Binlerce kirli mazeretle
Ve binlerce saçma davetlerle
Getirsin onları Irak'a, yakılacak odun olarak
Ey hiç acımadan çocuklarını satan devletler
Ey satılmış devletler
Sen peygamberlerin toprağısın
Sen güzeller, saygınlar, tertemiz insanlar toprağısın
Kurdemend¹⁰⁶ dağını yükseklerinden
Kerbala'nın¹⁰⁷ en uzak noktasına kadar
Yıkayıver bu pislikleri bir kan tufanıyla
Ey vatanım! Ey şehitlerin vatanı.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ Kurdemend: Irak'ın kuzey sınırında bulunan en son dağ sıraları.

¹⁰⁷ Kerbala: Irak'ın güneyinde bulunan kutsal bir şehrin ismi.

¹⁰⁸ 'Abdu'r-Rezzâk 'Abdu'l-Vâhid, "Ente Akvâ Ya Bilâdî", 08.01.2006
<http://www.arabrenewal.com/index.php?rd=AL&AI0=11913> .

III. BÖLÜM
SEÇME ŞAİRLER VE ŞİRLERİ

III. SEÇME ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ

III.1. AHMED MATAR VE BAZI ŞİİRLERİ

1951 yılında Basra'daki et-Tennûme köyünde dünyaya geldi.¹⁰⁹ On dört yaşında şiir yazmaya başladı. İlk yazdığı kasideleri uzuncaydı ve bazen 100 beyte kadar ulaşıyordu. Yönetim aleyhtarı şiirlerinden dolayı sonunda Irak'ı terk etmeye mecbur kaldı ve Kuveyt'e gitti. Kuveyt'te *el-Kabas* gazetesinde ünlü Filistinli sanatçı Naci 'Ali ile birlikte çalıştı. Matar, *el-Kabas* gazetesinin ilk sayfasına yazdığı şiirleri koyar, Naci 'Ali ise çizdiği karikatürleri gazetenin son sayfasına koyardı. Böylece gazete Ahmet Matar ile başlar, Naci 'Ali ile son bulurdu. Sonunda her ikisi, haklarında çıkan sürgün kararından sonra Londra'ya gittiler. 1986 yılından beri Ahmed Matar; Londra'da yaşamaktadır. Kendisine *Özgürlük Şairi: Şa'iru'l-Hurriyye* lakabı verildi. Bütün eserleri Arap ülkelerinde yasaklanmıştır. Şiirlerinde anlaşılır ve akıcı bir üslubu benimsemiştir. Birçok divanı vardır. Divanlarından bazılarını *el-Lâfitât* ("Tabelalar") ismini verdi ve bunları numaralandırdı. Bu divanlar;

1. *Divânu'l-Lâfitât: ديوان اللافتات* . Birkaç ciltten oluşan bu divanları yayın sırasına göre şöyledir:

- a. *el-Lâfitât* 1/1984.
- b. *el-Lâfitât* 2/1984.
- c. *el-Lâfitât* 3/1987.
- d. *el-Lâfitât* 4/1993.
- e. *el-Lâfitât* 5/1994.
- f. *el-Lâfitât* 6/1997.
- g. *el-Lâfitât* 7/1999.

2. *Divânu's-Sâ'a = ديوان الساعة* / 1989.

3. *el-'Aşâ'u'l-Ahîr li-Sâhibi'l-Celâle İblîsi'l-Evvel = العشاء الأخير لصاحب الجلالة إبليس* = الأول / 1990.

¹⁰⁹ Ahmed Matar, *el-A'mâlu's-Şi'riyye el-Kâmile*, Londra 2003, s.6.

4. *Innî'l-Meşnûk A'lâh* = 1989. /إني المشنوق أعلاه

AHMED MATAR'IN BAZI ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

قبيلة بوليسية

عندي كلام رائع لا أستطيع قوله
أخاف أن يزداد طيني به.
لأن أجددي
في رأي حامي عزتي
لا تحتوي غير حروف العلة!

.....

فحيث سرت مخبر
يلقي علي ظله
يلصق بي كالنملة
يبحث في حقيبي
يسبح في محرتي
يطلع لي في الحلم كل ليلة!
حتى إذا قبلت - يوما - زوجتي
أشعر أن الدولة
قد وضعت لي مخبرا في القبلة

.....

....

...

حتى إذا ما قلت يوما جملة
يعلن عن إدانتي
ويطرح الأدلة!

...
لا تسخروا مني فحتى القبلة
تعد في أوطاننا
حادثة
تمس أمن الدولة !

Bir Polis Grubu

Söyleyeceğim müthiş bir sözüm var
Bu sözlerin durumumu daha da kötüleştirmesinden korkuyorum
Çünkü benim alfabem
İzzetimi koruyana göre, sadece illetli harflerden oluşur
Çünkü nereye gitsem bir casus vardır
Gölgesini üzerime atar
Karınca gibi yapışır bana
Çantamı arar
Hokkamda yüzer
Her gece rüyama girer
Öyle ki bir gün eşimi öpsem
Devletin bu öpücüğe
Bir casus koyduğunu hissederim
Öyle ki bir gün bir cümle söylesem
Suçlu bulunduğum duyurulur
Ve deliller sunulur
Benimle dalga geçmeyin, çünkü bir öpücük bile
Bizim vatanlarımızda
Başlı başına bir olaydır
Devletin güvenliğine hanel getiren.¹¹⁰

---

¹¹⁰ Matar, *a.g.e.*, s. 20.

الطفل الأعمى

وطني طفل كفيف

وضعيف .

كان يمشي آخر الليل

وفي حوزته :

ماء، وزيت؛ ورغيف.

فراه اللص وانمال بسكين عليه

وتواری

بعدهما أستولى على ما في يديه.

وطني ما زال ملقى

مهملا فوق الرصيف

غارقا في سكرات الموت

والوالي هو السكين

.. والشعب نزييف !

Kör Çocuk

Vatanım bir çocuk benim,
Kör ve zayıf bir çocuk
Elinde su, yağ ve somun
Yürüyordu gecenin sonunda.
Hırsız gördü onu ve bıçakladı
Aldı ne varsa ellerinde
Sonra da çekip gitti.

Vatanım hâlâ yıkıldığı gibi yatıyor
Can çekişiyor kaldırımında
Bıçak olan, yöneticidir
Halksa kan kaybeden.¹¹¹

---

¹¹¹ Matar, *a.g.e.*, s. 94.

اللغز

قالت أمي مرة
يا أولادي
عندي لغز
من منكم يكشف لي سره ؟
(تابوت قشرته حلوى
ساكنه خشب ..
والقشرة
زاد للرائح والغادي)
قالت أختي : التمرة
حضنتها أمي ضاحكة
لكي خنقتني العبرة
قلت لها :
بل تلك بلادي !

Bilmece

Bir keresinde dedi ki annem
Çocuklarım
Bir bilmece var size
Bakalım içinizden kim bulacak cevabını?
“Bir tabut, kabuğu şeker
İçinde oturan tahta..
Kabuk azıktır
Gelip gidene.”
Kız kardeşim: Hurmadır dedi
Annem gülerek sarıldı ona.
Fakat ben,
Boğularak gözyaşlarına
Dedim ki ona;
Hayır, vatanımdır bilmece nin cevabı.¹¹²

¹¹² Matar, a.g.e., s. 12.

دعوة للخيانة

هل وطن هذا الذي
حاكمه مراهن وأهله رهائن؟
هل وطن هذا الذي
سماؤه مراصد وأرضه كمائن؟
هذا الذي
هواؤه الآهات والضغائن؟
هذا الذي
أضيق من حظيرة الدواجن؟
هل وطن هذا الذي
تكون فيه عندما
تكون غير كائن؟!
يا أيها المواطن
حنه وحنه ثم حنه ثم حنه ،
بوركت خيانة الجراح للبرائن.
يا أيها المواطن
إن لم نخن
فأنت حقا خائن؟

İhanete Çağrı

Burası vatan mı,
Yöneticisi bahis oynayan, halkı rehin olan?
Vatan mıdır,
Gökyüzü rasathane, toprakları tuzak olan burası?
Bura ki,
Havası inilti ve nefret
Bura ki
Tavuk kümesinden daha dar?
İçinde olmadığın zaman var olduğun

Burası mı vatan?

Ey vatandaş!

İhanet et sen buraya..edebildiğin kadar ihanet et
Peçelere ihaneti kutsaldır yaraların.

Ey vatandaş

Eğer ihanet etmezsen,

İşte o zaman hainsin sen gerçekten¹¹³

ملحوظة

ترك اللص لنا ملحوظة

فوق الحصير

جاء فيها :

لعن الله الأمير

لم يدع شيئا لنا نسرقه

.. إلا الشخير !

Bir Not

Hırsız bize bir not bıraktı

Hasırın üstüne

Şöyle diyordu:

Allah kahretsin prensi

Çalacak bir şey bırakmamış bize

Horultudan başka!¹¹⁴

---

¹¹³ Ahmed Matar, *a.g.e.*, s.240.

¹¹⁴ Ahmed Matar, *a.g.e.*, s. 477.

قصة مدينة

في وطني مدينة.. ظلت لألف عام .
تحيطها سلسلة من أشرس الحكام.
ما طاح فيها سافل..إلا ووغد قام!
حملها (السفاح) في ابتدائها..
وزانها في المنتهى(صدام) !
واستوعب القوسان ما بينهما
عبارة من عبارات و دم
يدعوها : الأيام !
مدينة مذ ولدت
تقاعد الموت بها
و أشتغل الأجرام.
إطلاقها : إجمام
تخييرها : أيلام
راحتها: أسقام
وأهون الأحكام في قانونها:
عقوبة الإعدام !
مدينة عظيمة
من فرط ما تحمل من هياكل العظام
كان أسمها و لم يزل
(مدينة السلام)!

Bir Şehrin Hikâyesi

Benim yurdumda bir şehir var.. bin yıldan beri...
Kuşatılmış çevresi bir dizi alçak yöneticiyle.
Bu şehirde bir alçak gidince yerine bir başka alçak gelir.
Onu başlangıcında (el-Seffâh)¹¹⁵ güzelleştirdi..

¹¹⁵ el-Seffâh: Irak'ta kurulmuş olan Abbasi Devleti'nin ilk halifesidir.

Sonunda da (Saddam)!
İki parantez arasına sığan
“Günler” dedikleri
Gözyaşı ve kan.¹¹⁶
Doğuştan beri bu şehirde
Ölümdür emekli olan,
Suçlardır tek çalışan.
Salıvermesi: gem vurmak
Tercihi: acı vermek
Rahatlığı: hastalık
Onun kanununda en kolay karar
İdam kararıdır!
Muazzam bir şehirdir
Taşdığı kemik iskeletlerinin çokluğundan
Esenlik Kenti (*Medînetu's-Selâm*) konmuştu adı,
Hâlâ da taşır aynı adı.¹¹⁷

الموجز

ليس في الناس آمان.
ليس للناس آمان.
نصفهم يعمل شرطيا لدى الحاكم
.. والنصف الآخر مدان!

Özet

İnsanlar arasında güven yok.
İnsanlara güven yok.
Yarısı yönetimin yanında polis
Diğer yarısı da suçlu!¹¹⁸

¹¹⁶ Burada şair, es-Seffâh ve Saddâm dönemlerine Irak tarihinin en zor dönemleri olarak göndermede bulunuyor.

¹¹⁷ Esenlik Kenti (*Medînetu's-Selâm*): Medinetu's-Selam, Bağdad'a Abbasi halifesi Ebu Ca'fer el-Mansur tarafından verilen isimdir. Bağdat'tan zaman zaman bu adıyla da söz edilmektedir.

¹¹⁸ Ahmed Matar, *Innî el-Meşnûk A 'lâ*, 1989, Londra 2003, s.474.

III.2. KAHTÂN EL- HURMUZÎ VE BAZI ŞİİRLERİ

1936 yılında Kerkük'ün Karatepe köyünde dünyaya geldi. Küçük yaşta şiir yazmaya başladı ve eğitimini tamamladıktan sonra şiire yöneldi. 1960'lı yıllarda Irak edebiyatında ortaya çıkan Kerkük Grubu (*Cemâ'atu Kerkûk*)'nun üyelerinden biridir. Baas ve Saddam yönetimi aleyhinde yazdığı şiirlerden dolayı bir kaç defa hapse atılmıştır. Şiirlerini iki dilde Arapça ve Türkçe olarak yazmaktadır. 90'lı yıllarında Irak'tan göç ettiyse de tekrar Irak'a döndü.

Öykü ve tiyatro alanında da birçok eser yayımlamış olan Kahtân el-Hurmuזî, şiirlerinde serbest nazım kullandı. Şiirlerinin ayırt edici özellikleri arasında, konuya doğrudan girilmemesi, mesajın dolaylı bir yolla aktarılması, felsefî yönden taşıdığı anlam derinliği gibi özellikler sayılabilir. 2005 yılında yayımladığı *Kârib fi's-Sahrâ'* (قارب في الصحراء) adlı bir tiyatro eseri, yine aynı yıl yayımladığı *Kesîh Emâme'l-Markas* (كسيح أمام المرقص) adlı bir öykü kitabı yanı sıra Kahtân el-Hurmuזî, dört de şiir divanı yayımlamıştır. Bunlar:

1. Eyyâm Şedîdetu 'l-Bu's (أيام شديدة البوس) , 1962.
2. Nahbu'l- 'Âlem el- Munhâr (نخب العالم المنهار) , 1968.
3. Cennetten Çıkış Bir İstektir (Türkçe), 1995.
4. Kasâ'idu's-Sâfinâziyye (قصائد صافينازية) , 2002.

KAHTAN EL-HURMŪZĪ'NİN BAZI ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER¹¹⁹

الجو يصحو في مدينتي
والزنايق تضحك للشعر
والعصافير تحن للدف
والدف في أرضها
جداول تسقي الورود

Şehrimde hava açıktır
Zambaklar gülümsüyor şiire
Serçeler sıcaklığın özleminde,
Sıcaklık toprağında,
Dereler su veriyor güllere

الصمت يغمر المدينة
ووجهات الحوانيت
تنطوي على سر عميق
حتى الطيور لا تجد ما تقتات عليه
لقد أجمعت المدينة أن تحتج بصمت

Suskunluk kaplıyor kenti
Derin bir sır saklıyor
Dükkânların vitrinleri
Kuşlar bile yoksun yiyecek bir şeyden
Bütün şehir anlaşmış gerekçede: Sessizlik.

¹¹⁹ Bu şiirler şairle 05.08.2005 tarihinde Kerkük'te yaptığımız görüşme sırasında kendi el yazısıyla tarafımıza verilmiş olan şiirleridir.

الصقر الجريح يستعيد الجناح
لأنها قريبة من نقطة الانطلاق
ولأن أبواب التاريخ في انتظار
نهار مكلل بالغار..

Yaralı Şahin kanatlarını geri alıyor
Çünkü yakın kalkış noktasına
Çünkü tarih kapıları beklemektedir
Defne yaprakları ile süslenen bir günü.

سأظل أشدو
ما دام في عيون طفلة برئية
في بقعة ما في بلادي
ألم عميق
ودمعة تنساب في وقع رقيب
وعلى وجوه أحبتي
بوس شديد
سأظل أبحث للجميع
عن عالم رحب جميل
وأنا أغني:
فليسقط العالم
حتى أعيده من جديد
كالفجر.. كالضوء الوليد..

Sürekli şarkı söyleyeceğim,
Sürdükçe derin bir acı
Masum bir kız çocuğun gözlerinde,
Ülkemin herhangi bir yerinde,

Aktıkça gözyaşı gözcünün önünde,
Oldukça büyük bir keder,
Dostlarımın yüzlerinde.
Herkes için arayacağım
Neşeli ve güzel bir dünya.
Şarkı söylüyorum,
Batsın da dünya,
Yeniden kurabileyim diye
Yeniden doğan bir güneş ; yeniden doğan bir ışık gibi.

أغلقوا الحدود أمامي
سدوا في وجهي الأبواب
ادفوني في ظلام الصحراء
ولتطفأ سراجي الرياح
ولتخبو الشمس والأقمار
سأشع في الظلام..

Önüme engeller koyun
Yüzüme kapıları kapatın.
Beni çölün karanlığına gömün.
Söndürsün rüzgârlar ışığımı
Saklansın güneşler ve aylar
Ben karanlıkta parlayacağım.

أنا غريب
والليل واللحن الحزين
وفي البعيد
أضواء مصباح صغير
نموت في الصمت المخيف..

Ben garibim
Gece ve acıklı bir şarkı
Ve uzakta
Bir küçük lambanın ışığı
Ölüyoruz birlikte korkunç sessizlikte.

الحياة بدونك فراغ مرير
أقسمت يا مرفأى الحنون
سأكف عن الإبحار ...

Sensiz hayat, acı veren bir boşluk
Yemin ettim ey şefkatli limanım
Deniz yolculuğuna çıkmayacağım.

SONUÇ

Irak'ın 9 Nisan 2003'te Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından işgal edilirken, işgal için gösterilen gerekçeler arasındaki “özgürlük” ortamının bugüne değin Irak'a kazandırılmamış olduğu, buna bağlı olarak da işgal sonrası süreçte Irak şiirinde köklü bir değişim veya açılımın yaşanmamış olduğu görülmektedir. İşgal sonrası süreçte Irak şiirinde dikkati çeken en önemli değişiklik, Saddam döneminde çoğunlukla ona ve Baas rejimine yönelik söylenen methiyenin, bu süreçte de baskın tür olma özelliğini devam ettirmekle birlikte, muhatabının değişmiş ve çeşitlenmiş olmasıdır.

İşgal sonrası süreçte Irak şiiri, genel olarak iki farklı kulvarda varlığını sürdürmüştür. Bunlardan birincisi, çeşitli nedenlerle Suriye, Lübnan ve daha başka ülkelere kaçan veya oralarda yaşamayı tercih eden şairlerin temsil ettiği “Sürgündeki Irak Şiiri”, diğeri ise çetin koşullara rağmen Irak'ta kalmayı tercih eden şairlerin temsil ettiği “İçteki Irak Şiiri”dir. Şairlerin yaşam alanlarındaki bu değişiklik, onların şiirlerindeki temaları ve bu temaların işleniş biçimini de etkilemiştir. Irak'ta kalan şairler, savaş şartlarının kötü yüzünü şiirlerine taşırlarken; yalnızlık, ölüm, yok oluş gibi kavramlar etrafında dolaşp karamsar hattâ kötümser ruh hallerini şiire yansıtırlarken, Irak dışında yaşayan Şâkir Lu'âbî, Hâşim Şefik, Sa'dî Yûsuf, Fâ'iz el-'Irâkî gibi şairler, işgalci güçlere karşı direniş hareketini destekleyen, direnişçileri yüreklendiren ve okuyucuya umut aşıl原因 tarzda şiirlere imza atmaktadırlar. Irak'ta yaşayan şairlerin direniş hareketini destekleyen türden şiirlerine pek rastlanamaması, mevcut durumu kabullendiklerinin ya da mevcut durumdan memnun olduklarının göstergesi olarak anlaşılmalıdır. Tersine bu durum, Saddam döneminde Saddam

rejimini eleştirme hâlinde şairleri bekleyen cezalandırılma korkusunun, bu dönemde, direniş hareketini övme durumunda işgalci güçler tarafından cezalandırılma korkusuna dönüşmüş olmasıyla açıklanabilir. Bu dönemde Irak'ta kalan şairler tarafından Saddam'ı ya da Baas rejimini eleştiren şiirler de yazılmamaktadır. Bunu da, şairlerin yaşadığı başka bir korkuyla açıklamak mümkündür: Amerikan yanlısı veya işgal yanlısı olarak nitelenmek ve bu sefer direnişçilerin hedefi durumuna gelmek.

Edebiyat, her türlü baskıya karşı söylem geliştirebilen bir sanat olsa da, özgürlüğün olmadığı bir ortamda edebiyatın gelişebilme alanları da doğal olarak daralmaktadır. Şairlerin Irak'ta yaşadığı bu tür korkular, şiirin gelişimini olumsuz etkilerken, içinde yaşanan acı dolu ortam yüzünden, aşk ve gazel türü şiir de kendisine geliyecek bir alan bulamamaktadır.

EKLER

Şair Kahtân el-Hurmûzî ile 05-08-2005 tarihinde, Kerkük'teki evinde yaptığımız görüşme sırasında tarafıma vermiş olduğu, kendi el yazsı ile yazdığı özgeçmişi ve şiirleri aşağıdadır:

ل

{ قطان الهرمزي }

٨ - بينما كان ليل (قره تيه) يحلم بانتهار، سرح الناس صولح ولید تفتوح حياه على احياء ١٩٦٦م ، فأجتمعت الأهبة فيحكون لنا نبحال صولح الطفل، وتقولونه انه والده عاطبه الوليد بيسته من قعيدة شاعر تزي كبير معاده ، ولیدته وادت تكيي والناس حولته فيحكون ، من كدينا شعورته تبتم انه والناس حولته يكون .. أما ابوه فكان موظفا حكوميا في ناحية (قره تيه) التابعة لولاية كركوك آنذاك . فممن الطفل حاشا ويرا من حياته منقلبا مع ابيه بكم وظيفته بين قره تيه وكزي وطرز هورمان وراخوق مرده انه اهل والده على التقاعد سحر المقام بعائلة الطفل في مدينة كركوك . المدينة التي تنسب اليها عائلة الشاعر الحسامي (الهرمزي) ويقول الشاعر (شعرت مردان) في ديوانه المحمدي ان عائلة الهرمزي المعروفة اخرون العديد من العبيد الشماخية مثل الشاعر التركماني الكبير سيده كالف الهرمزي والمذبح المعروف سعد الهرمزي وشقيق الشاعر رائد الحرس التركماني العراقي كعبد الهرمزي.

حينما التفت الشاعر الرفعة الكاوية والشهيرة في نشه للمعرفة والتهام الكلام التنت وطاعة بعد ان هبل كال شهادة ديوان تروي ، اهل ان اوان الكتابة قد كان لتروين انكاره التي تتطلع للاطلاع من قصصها ، ما كان ان الشاعر الا انه علم كل الاحتفال والعيد التي كانت تفض حائل امام الاطلاق الى الخفاء الكتابة المحمدي والشاعر فوجد نشه في خيرة الشعر وما لانت قصيدة النثر في فترة الاطلاق والاطلاق أصبح نغل الكتابة زاده قلبه عن كاسوم والانتجار . ولتبعه (سراط) و(بيسته) وشعره نوميه الشعريه في العديد من الصحف والمجلات كما فانت خويته (المدينة في جسد المدينة) بالجابزه اللوك ١٩٦٤م . طبع ديوانه اللول (ايام مدينة البس) في ١٩٦٤م اشعه ديوانه الثاني (دخه العام المنهار) ١٩٦٨م وفي ١٩٩٥م أصدر رايته الشعريه والحرفه في كبة رجة (بالفة الزية التي بعد من أهم الإجمال الشعريه ليس لان فرحيت بالنسبة للشعر التركماني المحمدي العراق ثم صدر ديوانه (قصائد صافسارية) في ٢٠٠٢م وقد منته اهدى عشره قصيدة بلغة لغة تروي قيمة حب ساهرة ومبهرة وغريبة وتنتهن بانتهار القعيدة اللافية . في زمان قصائد صافسارية الشاعر لاينتر (عودو) بل ينظره بيسته ليقع على صانعه اهدب القصائد مهديا الزمن ليس زسا وجوديا وتاريخيا رغم تأثر الشاعر الواضح بتراثه مامية ككلامه . انه زمن شعري - مختلط حيث ارتاح اليقظة بالكلم والوحي باللاوعي ، اقول الزمان ولا اقول الامكان لان الامكان بالنسبة للزمان الهرمزي ثابت لدينيغير ، هو مدينة الاثير كركوك في كل الازمنة والمقام وهو ديقول عنها في اهدى المقالات التي اهدبته «(م ناهيا في اهدى المدينة التي لا تظلم الامكان عنها والعين خارجها)» «كعادته كل صا»

٩٩ - مرهوا لقت الشاعر امام الحان
يقتر في السانين فان الرصيف / ويترك في كوتاه اهدى»

من القرن العشرين ، تلك المرحلة الصاعدة والمتوترة من حياته وحياته مدينة - كركوك - التي
 شهدت صباه وشبابه .. وها هو يذوق تسرب كرهولته وقسوة نفوسه وارهامهاته كمن لم يجد
 وفيها تعبت اهلها الكملونة وكسفة الصوفي لمدينة تلك لبعض التسوهات والخروفان لم يجد
 نفسه الا في حالة صحت بوزي حميد واهتياج يتشوي لكأننا نحتاج منه كل الحمايات والخروفان
 والتسوهات التي ادعت قلبه ورفقت رؤيته الذاتية التي مرادها لمعهم الحمية ووجدان كان

يجرد مثل كرون ظليل قائل
 يا كبر يعجز في عيني
 والذائف تمجيد للشعر
 والمصانير تمن للديف
 والذئب في ارضها
 حياول تسلي العرود ..

نراه يتحرك أليما ، عصف يبري ما كيا على هيئة الكلام اللفظي والي همزة - مسوونه وهرسا
 بحزن قائل وكأنه يبري كذا ذلك العرود من الجمل الصانع

« الصمت بجز المدينة
 عواصمات اكلانست
 تطوي على سر عمدا
 حتى الطيور لو تجد ما تفتان عليه

لقد اجمعت المدينة ان فتح بصوت ..

تري .. هذا الزمير شاعرنا اليرزبي المهمت كبديل للاهتياج .. ايم الغيا اهيرا للاهراج
 بعد ان جردت كافة الاساليب للذراع المستروح عن حملهاته وسروحاته الكفولة
 ثابته .. وشاعر ؟ لقد أنتشنت اهيرا اسلوبه الجديد وبعثت عن قهره عينية حمزوه
 بدم قلبه المظلم الساذج عينا :

يا الصفر الكرخ يستعيد الكباغ
 لوزها حربية كذا نقلة الازطلاق
 ولدت اسباب التامح في انتظار
 لها - فكلها بالغا ..

المحوض المدينة الرين - هيلة - انانية .. فاضلة .. وكما كانت في الكافين .. يستغلدهم
 بين احضانها اللامعة وفي يد تارنا البسيطة .. اناسا - لهم اكثر هبالا وروعة من كل
 قصائد التي كتبتها والتي سيكتسرها في حبرهم وعشقتهم ورب اظفرهم .. واظفرا اهل القرام :

لا اريد مدينة فاضلة
 تشمر الاطيات
 وشجا عريف المجد
 لذي اوم بالاعلا من ..

ظراءه بقده ان هفت بنايخ الرواي في درسيه العامله .. كما الضير اذن من السر واختراف
الاداء اللغوياتي وذلك كما نحن بهمين ولو من مرد او حربه شقيقه من آله او علف
من حربه حديسه نخبه اكيان الي عروفه الكاويه المنجبه .. ردة لامناص من السفر آخيرا -
ولو كل فرقته كما سانه امان وساعر لايرفي في الرفناق من العربه :

« ها أنا قد أعدت هفتاي

الوداح يا نغمي اللطيف

وهفت قلبي بالناس

واضه الله اما تهر فيه

عيا اهد كشي

وساقتي تنسوا

وعدت العهيقناك بالسرو

لجلافت من كآفتي

انظروا لعالم همن »

ترحب الرحلة همن رياس الشاعر من الضور داي العرج الكفيف والرهة الكفينة .. زدرسان
ما يصغر ويقر العود .. بقده ان يمتلك سوا لمفانده هيبه فديته اكبسته :

« اكيان يبرك فراخ همن

اقتوت يا رفاي اكنون

كأقفاي اللامار »

عنتع اليه : ان العالم الذي فتحت عيني فيه مزيف ودهغوس لذلك وميددة سنة
المربع ان ارقه نص من الدر ، وآمنة هيند بقية الالم في عالم كدهم اللوز تدوني
الي دعيه لعنة قلبي يهنوني بين هولاء بشراسة وقام وعنف :

« أظفرا الكود أفاي

سدوا في وجهي اللؤلؤ

ادفوني في ظلام الصحراء

ولنطقا سراحي الرياح

ولتخو الشمس والأفكار

كأشع في الظلام .. »

ايه تديسه هلاجه حمله دينا التي يرددها الشاعر الهزلي .. وهو يقرب من كيقية
اهيرا .. هيقية الحب وهيقية الحرج .. سوال مواتج الي اللشر من التأمل حرا الحوض
في الاعناق البعيدة للشاعر .. وهي صفة الكيزيات الصديحة التي ترد في قصائده
كالتس .. فالسراج .. والصحراء .. الخ .. انما نزلدهما لاقدار الله ان ساعرا
ظهور من لواز هانس رغم انه لا يغير الا ذلك مرادة .. فالياس من ظلامه وملك
روحه .. ان الياس القاتل من الكلامي يويد كرم من هلال عطفه الهوي

الذي تجر في اعماقه استعاضات الحب المكالمية في روهه . فراح ديهي ويتوصلا تاكرن
 وبالصحت كأي علاج فعاهر .
 هو والطيب الذي ارزىه من اجدم
 يسهر الوشولك
 ترى من قسقم قسلي
 سقارده في الشفار .»

الشاعر محمد طهان الازهري وكما وصفه الناقد محمد الرحمن تاي في مقدمته ديوانه الاول (ايات)
 سنة ١٩٢٥ « انما هو ذا اصيل من نفع جديد قد يقتل بسرام مراض او يخلص
 بحبات الكلدونية المسمومة المحذولة وهو لغوي نظير الربيع .» واذا كان - اصيل - قد اقل
 بسرام - فلتدر - جان - زويوس - رب الازراب القابع بجلال مرسيب فوق قمح - الازويب -
 وكما جاء ذلك في اليازة تصويروا الخالدة .

- ٣ -

فحدث الشاعر حين نفسه وقال : انا وطهان نحائي فاني في ادنان موقل ال داخل نفسي -
 متبت بأهبارك فزلي وانفرادي حتى ما بين التجموع . اشحنى الى علة الازهري في
 كرككك وهي حائلة فسيه زادنييه نظره . اكتب الشعر والقصة القصيرة والقصة المقبرة
 حيا والمصريه والمطرية الفخرية هدا والارويبا والاسقند اللذي باللغتين العربية والتركية
 منذ ان ولدنا احضنتني العزلة والارواء وشعور الخوف من الحياة فأجرت الى داخل
 نفسي معزولا بين العان ماورائية ووطدت صداقتي مع صبرير سكين الزلم وهو يداب
 جراحاتي . لذا تأتي كتاباتي منزه الهواء نفسي حانقة - نفسيه ادنان لم يسجم مع الحياة
 ولا الحياة سايرة . اسان كم يعرف الكهارة والمصاحبة مع عالم صفت الكراسي . لم
 استطع ابرأ التجارب وواء ما هاديني للزاوية اخرى لها ولا ابرواد اخرى لها غير زاوية
 نفسي المعهنة ، اللذنه الجدة اللذواذنة ، ولا علاوة لها تكلم بالهو خارج النفس و
 منقهارنا واربا لانها ومنحزنا وتعددها وتقصارتها ورواها الكفرية وهاسترها الخاصة
 بها حيا والتي تمشيها بموتها فاللجودت ورجبي فاللجيرة وبلاد عقلية مالمو محقولة و
 بضمهوية مالمو منظم وقاديني . انذرة التعليم منة لي عن خنافة وحب وايغان برسالة
 التربية والتعليم الكفيدة . اشتركت في فزير الكواكبة العرب منزه الوعد الواعي منملوحة
 التركان في الازة انقعد في الاسكندرية بمهريريه كما ١٩٦٩ . واشتركت في مهرجان الشعري
 الخاص الخليفي الكفام في كرككك واشتركت في دررانه في مهرجان الكريد في بغداد قبل التحرير
 وفي البهرة بعد التحرير . واشتركت في مهرجان ذهوني الكفهدية اذيرة عام ١٩٦٤ .

رغبتي في الكتابة تفتحت منذ الصغر . وذلك الرغبة طالت حتى الازة مفتوحة كناخذة فمزار
 تطل على بحيرة لوت مياالها باقة العوان - داخلها خزين اقلار مشهارة تلتسها لن تشبهين
 عند ولادة الذئبية وهي - فاننا اشعر بالوهي نزل على نخدي موقع انافيه . البيت -
 او الشارع او سرير المنام او في عروق اهلالي او انشاء مروزي البوي من امام دار الجبسة

KAYNAKÇA

Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım), Azerbaycan XX. yy. Yakın Dönem Türk Edebiyatı (1920'den Günümüze Kadar) ve Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı.

Cerîdetu Âhiri'l-Ahdâs

Cerîdetu İtticâhi'l-Âhar

Cerîdetu'l-Mirbed

Cerîdetu'l-Mustakbel

Cerîdetu's-Sabâh

Cerîdetu'z-Zamân

Cerîdetu'z-Zavrâ'

Çetin, Nurullah, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Ankara 2004.

Ebû Matar, Ahmed, *Sukûtu Diktâtûr*, Matba'atu Ensar el-İslâmiyye, Beyrut 2003.

el-Ânî, Nûri 'Abdulhamîd, *Târîhu'l-Vizârât el-'Irâkiyye fi'l-'Ahd el-Cumhûrî*, Dâru'l-Hurriyye, Bagdâd 2002.

el-Bekkâ, Muhammed, *es-Sekâfe'l-Kavmiyye*, Faslu Ummu'l-Me'ârik, Faslu's-Sâmin, Matba'atu Dâri'l-Hikme, Bagdâd 1993.

el-Bennây, Selâm Muhammed, "Beyne Marâratî's-Samt ve'l-İbda'u'l-Mueccel", *Mecelletu'l-Edîb*, Bagdâd 2004.

el-Cevâhirî, Rava' 'Ali, *Divânu Meşâ'iri'l-Cerîha*, Bagdâd, 2005

el-Fevvâz, Ali Hasen, "Hel Semmete Masîr Âhar li's-Şi'ri'l-'Irâkî fi Merhale mâ ba'de't-Tûfân", *Mecelletu'l-Edîb*, Bağdat 2005.

el-Haddûrî, Mecid, *el-'Irâk el-Cumhûrî*, Matba'atu Emîr, İran 1968.

el-Kubeyisî, Tarrâd, "Zemânu'l-Ba's", *Nugannî li'l-Ba's*, Vizâratu's-Sekâfe ve'l-Îlâm el-'Irâkî, Bagdâd 1977.

el-Muhâmî, Mahmûd el-'Abtah *Bedri Şâkir es-Seyyâb ve'l-Hareke's-Şi'riyye'l-Cedîde fi'l-'Irâk*, Matba'atu'l-Ma'ârif, Bagdâd 1965.

- es-Sa'îd, İsmet, *Nûri Sa'îd Raculu'd-Devle ve'l-İnsân*, Londra 1992.
- es-Saffet, Necdet Fethi, *Zikrayâtu Ca'fer el-'Askerî*, Londra 1988.
- Hâşim, Cevâd, *Muzekkirâtu Vezîrin 'Irâkiyyin me'a'l-Bekr ve Soddâm Zikreyât fi's-Siyâseti'l-'Irâkiyye 1967-2000*, Dâru'l-Sâkî, Beyrut 2003.
- İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1999.
- Landau, Jacob M., *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. yy.)*, Çev. Bedrettin Aytaç, Özkan Matbaası, Ankara 1994.
- Mahmud F. Darwish, Mustafa Jawad and Ahmed Sousa, *Directory of the Republic of Iraq*, Matba'atu Temeddün, Bagdâd 1961.
- Mansûr, Ahmed, *Kıssatu Sukûti Bagdâd*, Daru İbni Hazm, Beyrut 2004.
- Matar, Ahmed, *Dîvânu Lâfitât 1989*, "el-'Amal eş-Şi'riyye el- Kamile li Ahmed Matar", Londra 2003.
- "Me'a's-Şâ'ir Yûsuf es-Sâig", *Mecelletu'l-Edîb*, Bagdâd 2004.
- Mecelletu'l-Edîb*
- Mecelletu'l-Elvâh*
- Mecelletu'l-Funûn*
- Mulhak Cerîdetu'n-Nehâr*
- Munzur el-Cubûrî, *Şu'arâ' mine'l-'Irâk*, Vizaratu's-Sekâfe ve'l-'I'lâm el-'Irâkî, Bagdâd 1989.
- Nedve: er-Râhin ve Mu'addalât es-Sekâfî, *Mecelletu'l-Edîb*, Bagdâd 2004.
- Özmen, Hasan, *the Turkmen in Iraq and Human Rights*, Kozan Ofset Baskıevi, Ankara 2004.
- Sâhib, Bâkır, *Sekafetu'l-'Unf ed-Dumûr em el-İstifhâl*, *Mecelletu'l-Edîb*, Bagdâd 2004.
- Söztutan, Cevdet Yücel, *Bağdat'ta Gül Kül Oldu*, Mapsan Matbaası, İstanbul 2003.

www.albasrah.net

www.alwah.com

www.arabrenewal.com

www.elaph.com

www.geneva-link.ch

www.somarnnews.com

www.us.moheet.com

TEZ ÖZETİ

Ali, Pınar H. Muhammad, İşgal Sonrası Irak Şiiri 2003-2005, Yüksek Lisans Tezi,

Danışman: Prof. Dr. Rahmi Er, 96 s.

Tez, bir Giriş ve üç Bölümden oluşmaktadır. Giriş'te tarihsel bir arka plan verilmiştir.

Birinci Bölümde, Saddam dönemi Irak şiirinin durumu ortaya konmuştur. İkinci Bölümde işgal sonrası Irak şiiri konu edilmiş, önce genel bir bakışla bu dönem ana hatlarıyla tanıtılmıştır. Daha sonra bu dönemin şiiri üzerinde işgalin olumlu veya olumsuz etkileri belirlenmeye çalışılmış, dönemin şiirinin edebi ve konu yönünden özellikleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü Bölümde Ahmed Matar ve Kahtân el-Hurmuזî ele alınarak şiirlerinden örnekler aktarılmıştır.

ABSTRACT

Ali, Pınar H. Muhammad, Iraqi Poetry after the Occupation (2003-2005), Master's Thesis,

Advisor: Prof. Dr. Rahmi Er, 96 p.

This thesis consists of an Introduction and three chapters. In Introduction, historical information on Modern Iraq is given.

In the First Chapter, Iraqi poetry in the Saddâm Period is studied. In the Second Chapter, we focused on the Iraqi poetry after the Saddâm Period, i.e. after 9th April 2003 until the end of 2005. In this chapter, we tried to determine if there are some innovations or changes both in the Iraqi poetry and in the attitudes of Iraqi poets. In the Third Chapter, two Iraqi poets Ahmad Matar and Kahtân al-Hurmuזî are studied in addition to translation of their selected poems into Turkish.